

קונטרס

שירת משה

יצא לאור
לרגל הכנסת ספר תורה
לבית המדרש "בית ישכר דוב"
לונדון יצ"ו
ר"ח סיון תשס"ב

קונטרס

ויצבר יוסף

כולל דיני ומנהגי וסדר
חינוך ספר תורה

מאת

הרב הגאון מוה"ר יוסף הכהן שווארטץ זצ"ל הי"ד
מח"ס שו"ת גנזי יוסף, ויצבר יוסף וש"א"ס

נערך מחדש

בתוספת הערות והשלמות

שירת משה

ע"י

ישראל משה בן הרה"ג ר' גרשון האגער שליט"א

לרגל שמחת הכנסת ס"ת

שנכתב ע"י ק"ק "בית ישכר דוב"

לז"נ מו"ה נח צבי ווייסבארט ז"ל

בעל קורא דקהלתנו

כל הזכויות שמורות

©

אפשר להשיג אצל המו"ל

רח' אחינועם 10

ירושלים עיה"ק

(02) 581 - 9565

דברים אחדים

בשיר וקול תודה נברך לאלוקינו שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, לשמוח בשמחת התורה בהכנסת ספר תורה, בחודש אשר בו ניתנה התורה, שנכתב ע"י מתפללי בית המדרש בית ישכר דוב, לזכר ולעילוי נשמת הבעל קורא ר' נח צבי ווייסבארט ז"ל מראשוני מתפללי בית המדרש בלונדון.

ר' נח צבי ז"ל נולד לאביו ר' יוסף ווייסבארט ז"ל בחודש אדר שנת תרפ"ט באנטווערפן, נצר למשפחה של גדולי רבנים ומורי הוראה, ונקרא שמו בישראל נח צבי ע"ש זקינו אבי אמו הרה"ג ר' נח צבי אולמאן זצ"ל שהיה הראשון לכהן כאב"ד באנטווערפן. הרה"ג ר' נח צבי היה בנו של הרה"ג ר' משה אולמאן זצ"ל בן הרה"ג המפורסם ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל בעל שו"ת יריעות שלמה, וחתן הרה"ג המפורסם ר' חיים סופר הנודע בספריו שו"ת מחנה חיים.

בשנת ה"ט לחייו הגיע ר' נח צבי ז"ל ללונדון וקבע מקום תפלתו אצל זקני האדמו"ר ר' ישכר דוב מסטראזניץ זצ"ל אשר על שמו זכרו ונקרא ביהמ"ד "בית ישכר דוב", ומני אז החל בעבודתו בקודש לשמש כבעל קורא מתוך תשוקה גדולה לכבד את ד' מגרונו במתיקות נפלאה על מנת שלא לקבל פרס, כל ימי חייו, עד לפטירתו ה' לחודש חשון תש"ס.

בספר צמח צדיק להרה"ק ר' מנחם מענדיל מויזניץ ז"ע ב'פ' נח כתב עה"פ תמים היה בדורותיו שאע"פ שיש שהיו דורשין לשבח ויש שהיו דורשין לגנאי אעפ"כ היתה לו מדת השתוות ולא נתפעל כלל לא מזה ולא מזה כי את אלוקים התהלך נח, שכל עבודתו היה רק לצורך גבוה ולא חשב את עצמו כלל. כשמו כן הוא אצל ר' נח צבי ז"ל אשר על אף עסקו במלאכת הקודש, מלאכה המחייבת להתעסק עם בני אדם הרבה אשר בדרך כלל כזוה רוצה לקצר בהוספות ומי שבירך וכדומה רוצה זה להאריך, אעפ"כ זכה במשך נ"ח שנה למצוא "חן" בעיני אלוקים ואדם ולא נתפעל כלל לדרוש כבוד עצמו כלל, וידע להבחין בין "טירחא דצבורא" ל"כבוד הצבור" ולכבד את ספרי התורה ומשמשיה וכבוד התורה ולומדיה כראוי וכיאות.

כבר הפליגו חז"ל בגודל מעלת כתיבת ספר תורה, בכך זכות גדול הוא לכתוב ס"ת בעבור מי שהיה בבחינת "צוהר תעשה לתיבה" (וכפירוש הדרישה באו"ח סי' ק"ו שתיבה היינו שלחן שמונח עליו ספר תורה), ובמאור פניו היה שליח צבור ובעל קורא נאמן לעדתו.

הקונטרס ויצבר יוסף להרה"ג ר' יוסף שווארץ זצ"ל הם דינים ומנהגי הכנסת ס"ת שאסף וליקט מתוך ספרים הרבה בקיצור נמרץ, ועתה הוספתי "נח" הערות וקראתי את שמו "הים ראה" לרמוז את שמי, והכל ע"פ מה "שראיתי" בספרים ולא באתי כאן לחדש דבר. בנוסף לזה צירפתי כמה ענינים בענין תשמישי קדושה להגדיל תורה ולהאדירה.

בסוף הקונטרס הבאתי דברים שנאמרו ע"י אאמו"ר שליט"א בהכנסת ספר תורה, וממה שנאמר בפטירת ר' נח צבי ז"ל וככלות השלשים, בהם נכללו דברים בעניני חשיבות ס"ת.

בעת נעילת השער הנני לברך לאאמו"ר שליט"א אשר על ידו וביזמתו נתאפשר כתיבת ספר תורה, שיזכה עוד רבות בשנים לנהל עדתו ביד רמה ולהוסיף בהגברת מוסדות התורה בלונדון, יחד עם אמי מורתי הרבנית שתחי' אשר במסירות נפלאה ובהצנע לכת עושה חיל, יזכו לרוות רוב נחת מכל יוצאי חלציהם לאורך ימים ושנים טובות. תודתי נתונה להרב אברהם זכריש שליט"א מברוקלין שערך את הקונטרס ביופי ובהידור, ולאחי הגדול הרב צבי שליט"א על עזרתו הרבה, ולאחי הבה"ח יהודה ליב נ"י בהגהת הקונטרס. ויה"ר כשם שסיימתי קונטרס זה כן אזכה לישב באהלה של תורה ולזכות להגדיל תורה ולהאדירה עד ביאת משיח צדקנו בב"א.

המו"ל

קִוְצֵרֵס וּיְצֵבֵר יוֹסֵף

ג

(א) אחר גמור כתיבת האותיות^א "לעיני כל ישראל - בראשית" [ורבים נוהגים לכתוב אז גם פסוק "תורה צוה לנו משה וגו'"], אשר מכבדים בם אנשים שונים^ב (עיין מקדש מעט סי'

שירת משה

^א ישנם מנהגים הרבה בכתיבת האותיות וכמו שכתב שרבים נהגו לכתוב את הפסוק תורה צוה. בגמ' מנחות דף ל' ע"א אמר ר' ששת אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו. ובגמ' בב"ב דף י"ד. מובא שר' אמי כתב ד' מאות ספרי תורה. בספר זכר דוד (להרב דוד זכות מודינא אב"ד באיטליה זצ"ל) הביא דברי השיטה מקובצת שהסופרים כתבו לו ר' מאות ס"ת וצוה לכל סופר דכשיגיע לפסוק תורה צוה. שידיעו לו ויכתבונו ופסוק זה נקרא תורה ע"פ הגמ' סוכה מ"ב. קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, תורה מאי היא תורה צוה לנו משה וכתב ע"ז הזכר דוד שאולי ע"ז סמכו אלו הנותנים ס"ת שמ"מ הם בעצמם כותבים "פסוק אחרון מהתורה" אמנם אם מלכי ישפר הייתי אומר שיכתבו פסוק תורה צוה.

בלקוטי הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב (מכתב ב') כתב שהיות שמצוה מתרי"ג לקיים ועתה כתבו לכם וכו', "התחלתי המצוה". וכ"כ בקובץ בית אהרן וישראל (שנה ג' גליון ג' עמ' קלא) שהרה"ק ר' אהרן מקארלין היה כותב בעצמו בראשית ברא. וכן מובא בשו"ת כתב סופר חיו"ד סי' קל"ו "זכני השי"ת להתחיל לקיים מ"ע דכתבו לכם השירה הזאת וכתבתי פסוק ראשון כ"ח אותיות בעזרת הנותן ליעף כח" עי"ש.

^ב במקדש מעט הביא הטעם שמכבדים לאחרים הוא משום חיבוב מצוה והגם שיש מי שפקפק בדבר ע"פ דברי הש"ך בחו"מ סי' שפ"ב דאב שיכול למול לא יכבד לאחר מ"מ הש"ך לא כתב כן רק במילה, ועוד דבלא"ה הסופר כותב הס"ת ולא הבעלים "ומה בכך שאדם אחר נעשה סופר לאיזה אות". ובספר משנת אברהם (להרב ר' אברהם מויזאטמיר בעל מגיה על דיני סת"ם ובעל מחבר ספר משנת אברהם) סי' א' סע"י כ"ח כתב נהגו העולם לכבד לאחרים לכתוב אותיות בס"ת והמכובד לעשות זה הוא אך שמח ומחזיק טובה למכבדו והגם שיש לפקפק ע"ז מכמה טעמים ואולי היה עדיף יותר שהסופר יכתוב מרישא עד גמירא כדי לקיים המצוה בשלימות אך הנהוגים כן יש להם על מי לסמוך, ובפרט המכבד גדול, וכמו שמובא בברכי יוסף דאין פקפוק מצד מצוה בו יותר מבשולחו דאיכא כבוד הבריות וכבוד המצוה שתעשה בגדולים, אך יותר נכון שהסופר יכתוב עד סופו או אחרים יכתבו עד תיבת ישראל והוא בעצמו יגמור עכ"פ למ"ד של ישראל כדי לצאת כל ידיעות ואין המצוה נקרא אלא על שם מי שגמרה. וע"ע שם שיש שנותנים מעות להסופר בעד זה וסוברים שיש להם חלק מה בתורה והסופר יש לו רשות למכור אותיות ויש שהוא בכלל חשבון המקח עם הסופר.

סיפור נפלא כתב בספר אלף כתב (ח"א אות קמ"ז) בשם הגר"ע עקיבא איגר זצ"ל וז"ל: פ"א מצאו ספר תורה בשדה, ונסתפקו בו אם כתבו מין או גוי שדינו ביו"ד (סי' רפ"א) או יגנו או ישרף, והציעו השאלה לפני רבן של ישראל רבי עקיבא איגר זלה"ה, והשיב הגאון ז"ל, באשר מנהגן של ישראל תורה, כשבאים לכתוב שורות אחרונות דפרשת וזאת הברכה, נהגו הבע"ב שכל א' כותב אות לפי שמו בס"ת, כגון אם שמו משה כותב מ', ומובן שאותיות שנכתבו מהרבה בע"ב אינם דומין זה לזה, והנה אם היה הכותב ישראל אז בלי ספק היה עושה כמנהגן של ישראל הנ"ל, ואם לא ימצא כן אלא גם כל הסופי שורות דוואת הברכה דומין, מזה הוכחה שגוי כתב ויגנו כערון בשולחן הטהור (ביו"ד בסי' הנ"ל). והרב מבאיאן [ר' יודא שטערנהעל] הגיד לי ביום כ' לחודש אדר"ש תרפ"ז ה' לס' שמנין, שעובדא הלזו יש לרמוז בתוה"ק ועתה כתבו לכם את השירה הזאת שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל, שיעור הכתוב כך הוא, דיש לדקדק מהו כתבו לכם, אמנם הענין שכל א' וא' יסייע בכתיבת אות א', והדין הוא שהכותב בתורה צריך לקרות בפיו כל תיבה ואות טרם יכתבנה, וזה ועתה כתבו "לכם", דהיינו שכל א"א יכתוב את שימה בפיהם, וטרם הכתיבה יאמר האות והתיבה בפיו, למען תהיה לעדות שע"י ישראל נכתבה התורה ההיא, וזה למען תהיה לעד בבני ישראל, שע"י בר ישראל נכתבה הספר תורה הלוה, ודו"ק. עכ"ד שם ודפח"ת. יש לציין שגם בס"ת של הצמח צדיק זי"ע הנמצא בבית מדרשנו רואים שהפסוקים האחרונים נכתבו ע"י כמה בני ארם.

בקובץ כרם שלמה (באבוב שנה ז' ק"ו ה' עמ' ל"ה אות כ"ח) מובא דכאשר המציא חכם א' מפורסם ענין של כתיבת ס"ת כללית כדי לאסוף כסף והיינו שכל אחד יקנה אות על שמו סירב הגאון בעל הצפנת פענח זצ"ל להשתתף בזה בטענה שאם כותבים רק אות אחת אין זה נחשב להשתתפות בס"ת ולפחות בעי תיבה שלימה וכן הוכיח מהתוספתא פ"ב דשבת ה"ה.

קוֹזְטֵרְס וּיִצְבֵּר יוֹסֵף

ע"ר סק"ו), הסופר רושם מקודם בנקודות צורת האותיות בהיקף (עי' שו"ת קנאת סופרים סי' פ"ז, ומחנה חיים יו"ד ח"ב סי' כ"ד) והעם ממלאים החלל בדיו¹. ומאלו יובן דיש לרקק שיכתבו בטהרה¹ ולשמה כראוי¹ (שו"ת ריב"א חו"ד סי' קל"ט) ושלא להניח

שירת משה

¹ בירושלמי פ"ב בגיטין ה"ג "כתב לא המטיף" ר' יודן בר שלום ורבי מתניה חד אמר שלא עירב את הנקודות וחרנה אמר אפילו עירב את הנקודות ופי' הפני משה דכשלא משך אח"כ מנקודה לנקודה לערבן ולעשות מהן אות גמור הוא דפסול אבל אם עירבן אח"כ כשר וחרנה אמר אפילו עירב את הנקודות וצרפן בדיו להיות אות גמור אפ"ה פסול כיון שמתחילה לא כתב צורת האות ממש. ובקנאת סופרים צידד שגם בס"ת יהיה פסול אולם הכריע שרק בגט פסול והמליץ זכות על הסופרים הנוהגים כן.

¹ בספר משנת חסידים להרב משה חאגיז סי' רכ"ז כתב שמן הצורך להזהיר אזהרה רבה לכותבי סת"ם להיות נוהגין בהן קדושה ויראה ועי"ש שהיות כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה ואם אינו נוהר לכתוב בקדושה ובטהרה מעולה "דמו בראשו ועונש גדול לו ולזרעו אחריו" דכל זמן שאותו ס"ת או תפילין או מזוזה קיימין כל אותם שמברכים עליהם הם נכשלים על ידו לברך ברכה לבטלה, ואותן הבתים עומדים בלי שמירה וחלילה יבוא המשחית אל הבתים והסופר שהקיל בכתיבתן שלא בקדושה וכוונה ויראה הוא הגרמא בניזקין.

ובגודל השפעת הכתיבה ראוי לציין דברי החוות יאיר סי' קפ"ד ח"ל: כי גם הסברא נותנת ומסכמת כי קדושת הס"ת נמשכת ע"י כתיבת איש אשר נשמת חיים באפיו חלק אלוה ממעל שע"י כוונתו וציורי תבנית אותיות קדושים וכל ישראל בחזקת כך שדבקים מצד נפשותן בדי' אלוקינו ומצד זה נמשכה הקדושה לסת"ם וספרים וכל הקדושות דברים הקדושים למטה כמ"ש קדושים תהיו והייתם קדושים ועיין בספר פרדס בשער השמות פ"א דף ק"ט ע"ב עכ"ל. וע"ע בשו"ת נפש חיה יו"ד סי' ע"ו.

ועיין בפרי מגדים סי' ל"ב ס"ק ס"ט שעל הסופר להיות ירא שמים יותר משוחט משום שע"י הסופר יכול לגרום לברכה לבטלה בכל יום משא"כ בשוחט. ובתורת השלמים בספר לדוד אמת להחיד"א סי' י"ח אות י"ז-י"ח שנכון שהסופר יטבול י"ד טבילות "ונאה לסופר הטבילה תמידית".

ועיין בקול יעקב (מבעהמח"ס כף החיים) סי' ר"ע סק"ה שהביא מהרח"ו בפי' וילך אני ראיתי למורי ז"ל שצוה לסופר אחד שיכתוב לו ס"ת וציווה שיניח גליון חלק בכל מקום של ההיות שיש בס"ת והיתה כוונתו לכתבם בידו בכוונה שנתבאר אצלינו והוא בזה"ק פ' ויקרא ובפי' אחרי כיצד יכתבם. ובדרכי חיים ושלום אות תתקמ"ז מובא שהמנחת אלעזר זי"ע היה כותב בעצמו כל שמות הוי' שבתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל וביום שהגביל לכתוב השמות היה עושה הכנות וזריות ואחרי טבילה במקוה לקח העט בידו לכתוב שמות הקדושים.

ושמעתי מאמו"ר שליט"א ששמע מזקינו הרה"צ ר' ישכר בעריש מסטראוניץ זי"ע שהספר תורה של זקינו הרה"ק ר' מנחם מענדל מויוניץ "הצמח צדיק" זי"ע שנכתב בפקודתו ע"י הסופר ר' פרץ רפאל ולצר ז"ל נמשך זמן כתיבתו חמש שנים כי לפני כל שם ד' היה הסופר מוריע ל"הצמח צדיק" והיו הולכים שניהם לטבול במקוה.

בס"ת ה"צמח צדיק" הנ"ל הגיע לחלק הירושה של זקינו הרה"ק ר' יצחק יעקב דוד מסטראוניץ זי"ע, ונמצא בבית מדרשונו בלונדון יצ"ו. הספר גדול מאוד ועדיין מהודר לקריאה אחרי כמאה ועשרים שנה משעת כתיבתו. אציין שהאותיות ה' נכתבים בדרך כלל כבי' זייני"ם ואות ע' נכתבת ו' עם ז', אך האות צ' ימינה מהופכת כקבלת הארזי"ל (וכמו שכ' בשו"ת חת"ס יו"ד ססי' רס"ו). האות פ' נכתבה כמו שהיו רגילים הסופרים שדופן הימיני החיצון מתעקם ויוצא מלמטה ודלא כמ"ש המשנה ברורה לכנותה כפ' שבורה. עוד אציין ש"תמים תהיה" (דברים י"ח י"ג) האות תי"ו רבתי ובמק"א אי"ה ארחיב הדיבור.

¹ בטוש"ע סי' רע"ד מובא שצריך הסופר קודם שיתחיל לכתוב לומר בפיו שכותב לשם קדושת ס"ת, ובלדוד אמת ח"ב סימן ח"י הוסיף שטוב "שבכל פעם" לפני שיתחיל לכתוב יאמר הריני כותב לשם קדושת ס"ת משה וישראל ולשם קדושת כל שמותיו של הקב"ה המפורשים והרמוזים והמצורפים. ובאגרת הרמ"ז תיקון ח' כתב שיאמר ג"כ שיהיה "שמו הגדול מקודש על ידי" אמן סלה. ועיין במשנת אברהם שער היראה

קוֹזְטֵרס ויֵצְבֵר יוֹסֵף

לכאלה המחללים שבת בפרהסיא¹ (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' כ"ד) ושאר פסולים (שו"ת מהרש"ג חיו"ד סי' כ"ו אות ב'). וגם קטן אם גמר וכתב אפי' אות א' פסול², וצריך למחקו³ ולכתוב מחדש (שו"ת שו"מ מהד"ג ח"א סי' ש"צ, ופני מבין חיו"ד סי' ר"ח).

גם צריכים לזהר לכתוב מתוך הכתב אף שהסופר רשם מקודם⁴ (שיר מעון). ויש להשגיח על הסופרים שלא יעשו כמ"ש במגילה ט"ז ששמישי מוחק וגבריאל כותב, וכמעשה כקראקא שהסיום כתבו עד"ז יותר ממאה אנשים (עיין המאסף חלק ט"ז סי' ל"ה).

ב) רבים מהדרים כשמכבדים אותם בכתיבה, יהיו האותיות כשמש וכשם אבותם, כי כל ישראל יש לו אחיזה באות אחת מהתורה, כמו שרמזו בר"ת יש ששים רבוא אותיות

שירת משה

סימן י"ח שכתב שמעתי וראיתי מסופרים שאומרים אכתוב לך תפילין לשמך ונראה שהם מפרשים לשמה רגבי סתו"ם כמו לשמה רגבי גט דפירושו לשם האיש והאשה "ולו חכמו שיכילו יבינו" פי' לשמן בסת"מ שיכתבם לשם קדושת סת"ם, ובשער א' סימן מ"א כתב שמ"מ בעל הס"ת צריך שיכוין לשם חובתו שנאמר כתבו "לכם" ובפרט לפי מה דק"ל מצות צריכות כוונה. וע"ע שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קל"ו.

ובשו"ת ריב"א כתב שבמקרה ובעל הס"ת כתב השיטה האחרונה וכתב סתמא ולא ידע שצריך לכתוב לשמה צריך למחוק תיבות אלו ולחזור לכתוב לשמה דאנן קי"ל סתמא לאו לשמה "ואפילו המגיה אות א' ומתקן טעות א' ג"כ צריך לומר שכותב לשם קדושת ס"ת".

¹ בשו"ת מנחת אלעזר הביא שכמו שמסור פסול לכתוב מטעם שיצא מכלל ישראל ע"י פירוק עול ע"כ אינו בר קשירה ומי שאינו בר קשירה אינו בר כתיבה וכ"ש מחלל שבת בפרהסיא וכדמבואר בחולין האי תנא חמירא ליה שבת כעבודה זרה. ועי"ש שהדבר פשוט שהס"ת פסול וצריך גניזה. ובמשנת אברהם שער היראה סי' י"ח ס"ק מ"ב כתב שנשאל בס"ת שכתב הסופר את האות אך השאיר את החלל ריק ומילא אפיקורס את החלל ויש שרצו לפסלו מטעם ס"ת שכתבו מין ישרף ובכל זאת הכשרתי בפשיטות דמה שהאות לבן באמצע אינו פוסל ובצירוף עור טעמים עי"ש.

² נער בן י"ג שנה ויותר ולא נבדק אם הביא ב' שערות כתב השואל ומשיב שאין הס"ת פסול היכא שמילא את האותיות דהיכא שחסר המילוי לא מיקרי חסר ואינו פסול וכל שאינו אלא מדבריהם יש לסמוך על חזקה, ובנודע ביהודה מהדו"ת סי' א' לגבי להניח לנער בן י"ג שנה לכתוב בלי לבדוק אם הגיע בודאי לגדלות דבר זה תלוי בסתירה במג"א סי' ח' סק"א וסי' תל"ז סק"ח ובמג"א סי' ל"ט כתב שספק הביא ב' שערות פסול לכתוב עד י"ח שנה (ותמהו כבר כל המפרשים שלא מצינו שיעור י"ח שנים) ועכ"פ הסופרים שמניחים להם לכתוב בודאי ראוי לגעור בהם.

³ והטעם שקטן שכתב פסול בגמ' גיטין מ"ה. מובא שכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ומשום כן היכא שכתב צריך למחוק ולכתוב מחדש.

⁴ בגמ' מגילה י"ח: אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' רע"ד סעי' ב' שצריך שיהיה לפני הסופר ספר אחר שיעתיק ממנו. אך מה שכתב כאן צ"ע, ולא נהגו כן, ועי' בנימוקי או"ח להגה"ק ממונקאטש סי' ל"ב.

ובשו"ת שיח יצחק סי' תנ"ב הסתפק אם מותר לכתוב ס"ת מתוך ס"ת אחר אם אין נדנדו עבור כבוד ס"ת ונשאר בצ"ע וכנראה שלא ראה דברי ספר הריקנטי סי' מ"ג שכן השיב רב אלפס (מובא גם במשנת אברהם סי' י"ז סק"ו) שאם אין לו העתק לכתוב ס"ת מותר להעתיק מספר תורה אחר.

קונטרס וילבר יוסף

לתורה¹, ואנא נפשי כתבית יהבית, דהכתב כמנין הנפשות ממש (עיין שם משמואל במדבר), אבל מצד הדין אין נפ"מ דרו"ל אמרו סתם המגיה אפי" אות אחת בתורה כאילו כתבה. ונודע מ"ש הארז"ל: "וכל מעשך בספר נכתבים", שהעבירות שאדם עושה ח"ו נכתבים בס"ת (עיין מגדנות אליעזר כי תשא") וע"י כתיבת ס"ת חדש כדינא מתקנים הכל, ולכן באו"א משתדל לסייע ולכתוב. [ויפה פי' בזה הדברי יוסף: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" אשר כבר מדקדקים למה נקרא התורה "שירה" (עיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' רנ"ד), אלא דהנה כתבו שמה"ט משוררים הודיו, יען עושים תשובה מאהבה ונתהפך הכל לזכויות (עיין תפא"י תענית פ"ד אות ג'), והנה אין "ועתה" אלא תשובה², ואמה"כ דע"י הכתיבה בס"ת תוכל לתקן ויהי' לכם שירה. ודו"ק היטב כי אכמ"ל].

ג) בקצת מקומות נהגים שהנשים³ [למען יהי' להן ג"כ חלק בהמצוה] תופרים היריעות

שירת משה

¹ דבר זה מוזכר כמה פעמים במגלה עמוקות כי התורה היא ס' ריבוא אותיות כמנין דיוקנאות של עם ישראל וכל אחד מוצא נשמתו מאות אחת מהתורה וע"ע חסד לאברהם (למהר"א אוולאי זקינו של החיד"א - מעין ב' נהר י"א, י"ח, כ"א). ועיין בספר ערכי נחל פ' האזינו דרוש ד' מה שהביא מהרמב"ן ז"ל שבשירת האזינו נרמז כל האנשים שהיו ושהיו עד עולם בפרוטרוט ואת אשר נגזר עליהם ומעשיהם והובאו הדברים באריכות בקב הישר פרק כ"ג שהיה להרמב"ן תלמיד בשם ר' אבנר ויצא לתרבות רעה משום ששמע זאת מהרמב"ן ומשום שלא זכה להבין הענינים והסודות יצא ופקר וביקש מהרמב"ן שימצא את שמו בפ' האזינו ויתפלל הרמב"ן אל ד' ובא פסוק בפיו אמרתי אפאיהם וכו' ואותיות שלישיות ר"ת ר' אבנר ואמר לו הרמב"ן שישבית מאנוש זכרו ככתוב בפסוק ולא יועיל לו שום תשובה עי"ש באריכות. ועיין עוד בערכי נחל שם דברים מתוקים כדבש, ובערכי נחל פ' בהעלותך דרוש א' מה שבני אדם פונסתם במרחקים משום שמקרא נדרש לפני פניו ואין הנשמה האצולה מאות אחת שבאותו פסוק מוזמן רק למרחקים, וע"ע בערכי נחל פ' שלח דרוש ב' מה שפירש (בתקוני זהר וראשית חכמה תוצאת חיים אות י"ג) שהחוטא פוגם באותיות ועולמות העליונים. וע"ע בפתחה למשנת אברהם באריכות חשבון האותיות וצירופם לס' רובא. ובש"ך עה"ת כתב שלכן מקימין את הס"ת להראות את הכתב נגד העם לפי שיש ס' ריבוא נשמות לישראל וס' ריבוא אנשים לישראל וכשוראה את התורה אותה השייכת אליו מושכת לו שפע ע"י אותה ראייה למצוא מין את מינו וניעור. וראה עוד בסוף הקו' בדברים שנאמרו ב"כלות השלושים" מספר פני יהושע.

² "למו"ה ר' אליעזר צוקער ראב"ד בערגסאז הביא בשם חותנו שע"פ דברי הארז"ל היתה זו בקשת משה רבינו ע"ה מחני נא מספרך שעכ"פ לא יהיה נרשם החטא בספר תורה הקדושה.

³ בדמשק אליעזר להרה"ק ר' אליעזר מויזניץ זי"ע פי' ע"פ מאמר הרה"ק מלובלין בס"ת של כהן גדול והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו שיתדבק כ"כ בתורה הקו' עד שיקראו מעל פניו התורה הקדושה ע"י הבטה זו, וזהו הפירוש אין ועתה אלא תשובה (כראשית רבה כ"א, ו) שיעשו תשובה והתשובה תהיה כ"כ גדולה עד שיהיה כתבו לכם את השירה הזאת דהיינו התורה הקדושה תהיה כתובה על פניהם ואז נוכח לתיקון השלם.

⁴ בשו"ת מהר"ם מלובלין כתב שראוי שלא לעשות שום תיקון ע"י אשה וכך כתב הפתחי תשובה יו"ד סי' רפ"א בנחלת צבי דלפי המג"א באו"ח סי' ל"ט ס"ב דאסורה לתפור תפילין שזהו בכלל תיקון עשייתן וכל שאינו יכול לכתוב פסול בכל תיקון עשייתן א"כ ה"ה בס"ת ולפי"ז לא יפה עושים מה שנהגו נשים לתפור בעת סיום כתיבת ס"ת וחושבין זאת למצוה רבה. ועי"ש שרצה ללמד זכות דאין שיעור לתפירת ס"ת וא"כ תפירה ראשונה ואחרונה וגם באמצע היריעה יעשה הסופר אולם לפי דברי המג"א באו"ח סי' תרמ"ט דלכתחילה אין לאשה לאגוד לולב צ"ע אם לא שנאמר שהתפירות אלו אינם אפילו נוי למצוה. ובספר כמו השחר לר' נתן נטע סג"ל לנדא ראב"ד אושפזין הביא בשם מגן האלף קונטרס עשרים גרה להגאון מפלאצק לאסור תפירת נשים והביא שיש סופרים שמניחים לנשים לתפור בשביל ממון ואח"כ פותחים התפירות

קונטרס וילצבר יוסף

ז

אחת אל אחת, אבל כבר כ' המחה"ש (או"ח סי' ל"ט) דאסור לעשות כן (ועיין לשכת הסופר סי' א' סק"ז בשם תשו' מהר"ם לובלין סי' ס"ח, ובשו"ת מהרי"א חיו"ד סי' רפ"א, וגם בס' כמו השחר ערך תפירת ס"ת אות ג'). ואמנם כן כי בשו"ת מי יהודא סי' י"ג רוצה להתיר להן לתפור עכ"פ הס"ת להעמודים¹¹, אולם בס' תורת חינוך כתב דאין לנשים לעסוק בזה כלל, כי רובם ככולם ממאה נדות הן, והיו בזיון לתורה אם הן ממשמשין בה, וע"כ אין לחלק (ועיין שו"ת חינוך בית יהודא סי' ע"א). ומה"ט אין להן ג"כ להלביש את הס"ת כמובן¹⁰ (ועיין לקמן אות י"א).

ד) גוללים הס"ת לאמצע¹⁰, בזמירות: על הכל יתגרל ויתקדש, ולך ה' הנבורה והתפארת, ולובשים אותה בכתונת נאה (עיין שו"ת צבי תפארת סי' ל"ו) וכלי קודש [וכמ"ש בס' זכר

שירת משה

ואיכא אונאה וגזל. וכמהר"ם מלובלין הנ"ל כתב שאם תפרו נשים כדיעבד כשר ואם אפשר להתיר התפירות יעשה כן וראוי להחמיר לכתחילה לתקן בהכשר על צד היותר טוב, וכמחצית השקל סי' ל"ט הוסיף שצריך להשגיח ע"ז כי אין הסופרים נוהרים בזה.

ובקונטרס שומר ציון הנאמן גליון קנ"ו מובא קינה אשת חיל שכתב ר' אלעזר מגרמיזא בעל הרוקח על אשתו ושיבח אותה שהיתה רזיזה בכל, טווחה לתפילין ולמגילות ולספרים גידים, חגרה בעוז מתניה ותפרה כארבעים ספרי תורה, הרי שדעת הרוקח שמותר לנשים לתפור.

¹¹ החינוך בית יהודה נשאל אם מותר להביא ס"ת אצל היולדת המקשה לילד והשיב שאאז"ל היה מקפיד מאוד שלא לזלזל בכבוד ס"ת בענין זה ושלא יביא הס"ת אלא בפתח חדר של יולדת שזכות התורה יגין עליה ולא לענין סגולה או רפואה "וכ"ש שלא ליתן בידיה או לפותחה או ליתן ליד שום אשה" והובאו דברים אלו בפתחי תשובה יו"ד סי' קע"ט אות ו' ובגליון מהרש"א סי' רפ"ב. ובספר ברית אבות להגאון ר' שבתי ליפשיטץ זצ"ל על הל' מילה קונטרס מפתח של חיה הביא דברי הבאר שבע בסנהדרין דף ק"א שמנהג העולם הוא להניח ס"ת על המקשת לילד משום שיש בה סכנת נפשות ולפי ריהטא דבריו נכונים ולא ידעתי מה טעם של החינוך בית יהודה שהשיג עליו ואפשר שתלוי במחלוקת רמב"ם ורש"י אם מותר להתרפאות רק רפואה סגולית, ועוד הביא בשו"ת מהרי"א סי' רפ"א הקשה ג"כ על החינוך בית יהודה שהרי הלכה פסוקה היא בשו"ע יו"ד סי' רפ"ב סעי' ט' שאפילו נשים נדות מותרים לאחוז בס"ת ובשם ספר רפואה וחיים הביא שחולק על החינוך בית יהודה ודעתו שאסור להביא ס"ת אפילו אצל פתח השער אצל היולדת דהוי ח"ו הורדה אצל הספר אבל מצאנו קבלה לאשה המקשה לילד ליקח כלי מים ולרחוץ רגלי עמודי הס"ת במקומם ולתת להמקשה לילד לשותותן כי בזה ליכא שום פקפוק כלל ואדרבה "כבור גדול לתורה לשותות מי רחיצה של עמודי ס"ת".

¹⁰ ובענין מה שנהגו בימי הגאונים לעטר כיום שמחת תורה את ספרי התורה בכל מיני תכשיטי נשים כבר נשאל רב האי גאון אם מותר והשיב שמותר וכן מובא בהלכות רי"ף גיאת ח"א עמ' קי"ז אולם בעל המנהיג ר' אברהם בר' נתן הירחי בספרו המנהיג הל' סוכה סי' נ"ט כתב שיש בזה חשש גנאי משום לא ילבש גבר שמלת אשה ואין נכון להניחם על ספרי התורה דגנאי הוא לתתם אח"כ על הנשים משום מעלין בקודש ואין מורידין. בנוסף לזה נהגו להניח עטרות של ס"ת בראש הקורא בסיום התורה ובראשי חתנים, עיין שו"ע או"ח סי' קנ"ד סק"י.

¹⁰ ואולי א"ל הטעם שגוללין את הס"ת הוא ע"פ דברי המדרש פ' ויצא "והנה שם שלשה ערדי צאן" אלו שלשה קרואים "כי מן הבאר", שמשם היו שומעין את התורה "והאבן הגדולה" זה יצר הרע "ונאספו שמה כל העדרים" זה הצבור "וגללו את האבן" שמשם היו שומעין את התורה. ופי' המתנות כהונה ועץ יוסף שם שבזה נגלל ונרחה יצר הרע כמו שאמרו חז"ל אי אזיל מוטב ואי לא יעסוק בתורה ולזה א"ל גוללים לאחור הקריאה כדי שיהיה היצה"ר נגלל ונרחה.

קונטרס ויצבר יוסף

דוד (מאמר ג' פמ"ב): ותנו כבוד לתורה לפאר ולהדר ס"ת במיני תכשיטים בתכריך בוץ וארגמן ועטרת תפארת כסף זהב לו ירבה מאד דרך חובתנו וכך יפה לנו כי קרושתו דבה היא (ועיין שו"ת זכרון יהודא ח"ב סי' רי"ד), ולהגאון מו' נתן אדלער זצ"ל היו טבעות כסף על עין החיים של סתוה"ק שלו], וכל העם מתבקים הס"ת בזרועותיהם ומנשקים בפיהם משום חיבוב מצוה. ויש להשגיח היטב שמחמת דוחק האנשים לא יזדמן ח"ו איזה מכשול עם הס"ת, ויתהפך השמחה לתוגה [כמ"ש הרמב"ן עה"פ ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת] ויצטרכו להתענות¹ (ועיין צפנת פענח אות מ"ח).

שירת משה

וענין הגבהת הס"ת לא הביא כאן אך נציין כאן מקורו והוא במס' סופרים פי"ד הל' י"ד, וברמב"ן עה"ת פ' כי תבוא כתב עה"פ ארור אשר לא יקים את דברי התורה, הביא הירושלמי סוטה פ"ז ה"ד ארור אשר לא יקים ר"ש בן יקים אומר זה החזן שאינו מקים ס"ת להעמידן כתיקונן שלא יפלו, ולי נראה על החזן שאינו מקים ס"ת על הצבור להראות פני כתיבתו לכל וכמו שמפורש במס' סופרים. ובשו"ע מובא שמראה כתיבתה לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזיר פניו לפניו ולאחוריו וקאי על זמניהם שהיו נוהגים להגביה כשהכתב כלפי העם אבל בזמנינו שמגביהים את הכתב כלפי המגביה מראה את הכתב בתחלה להעומדים בשמאלו והיינו שעומד לפניו כלפי מזרח ופונה לצד דרום עד קרוב לצד מערב ואח"כ חוזר למזרח ופונה לצד צפון עד קרוב לצד מערב עיין משנה ברורה סי' קל"ד ס"ק י"ט. ובשו"ע סי' קל"ד סק"ו מובא שמצוה על כל האנשים ונשים לראות הכתב ובמ"ב כתב שטוב להסתכל על האותיות ומקורו בשער הכוונות שהביא מנהגו של הארז"ל היה לנשק וללוות את הס"ת כשמוליכין אותו מארון הקודש עד הבימה ואח"כ היה נשאר שם סמוך אל התיבה עד שהיו פותחים את הס"ת ומראין אותו לקהל, ואז היה מסתכל באותיות הס"ת ממש והיה אומר שע"י הסתכלות האדם מקרוב ממש בספר התורה כדי שיוכל לקרוא את האותיות היטב נמשך אור גדול אל האדם. ובבן איש חי פ' תולדות (שנה ב' עמ' מ"ז) כתב ראיתי בספר אחד שכתוב שם: טוב שיסתכל האדם בתיבה שיהא את ראשון שלה כמו את ראשון שבשמו ובכף החיים סי' קל"ב סק"ג הוסיף שמועיל להצלחה.

¹ במה שמתענים בשעת נפילת ס"ת אין לה שום רמז בש"ס ופוסקים אך הראשון המביא מנהג זה הוא ר' שמואל קלעי בספרו משפטי שמואל סי' י"ב בחשו' שכתב לר' יחיאל ויטאל בענין תענית בנפילת תפילין ובא"ד כתב "וכי יסתפק אדם שמי שנפל ס"ת מידו לא יתענה". וראה בחיד"א בספרו חיים שאל סי' י"ב דנהי מי שנפל ס"ת מידו אף שלא מוזכר בש"ס טוב שיתענה מ"מ "הרואה" ס"ת שנפל אינו חייב להתענות מן הרין אבל ודאי המחמיר ומצטער על כבוד התורה תבוא עליו ברכה. ובשו"ת דברי חיים סי' נ"ט הביא סמך להתענות מדברי הגמ' תענית ט"ז על מה שמוציאים תיבה לרחובה של עיר ואמר ריב"ל כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעונותינו הרי שעונות גורמין לבזיון התורה ואם ח"ו נקרה סיבה לבזיון התורה ודאי מחמת חטא אנשי אותה העיר היא ולכן ראוי לכל בני ביהכ"נ והחברות של אותה ביהכ"נ להתענות בה"ב ומי שאינו בריא יכול לפדות התענית לפי נדבת לבבו ולפי ערכו. (ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ב שדחה ראיתו מגמ' תענית שאין ראוי מחענית צבור לפשיעה כסוגג). וע' בשו"ת ברכה שכל רב בעירו יגזור ויתקן לפי מקומו ושעתו.

ובענין תענית לס"ת פסול שנפל בחיד"א שם כתב שאפי' הס"ת אינו כ"כ כשר ואפי' יברקו את הס"ת שנפל וימצאנו פסול מ"מ אין להקל שלא להתענות וכתב שמה שנהגו לברוק ס"ת שנפל הוא רק ליתובי דעתא שאין צער כ"כ כשהס"ת הוא מוטעה. וכן נפסק בהרי בשמים מהדו"ב סי' קל"ט ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג סי' נ"ב אולם בשו"ת אוריין תליתאי סי' צ"א כתב שא"צ להתענות. וע"ע באריכות בארחות חיים (לר' נחמן כהנא מספינקא) סי' מ', ובשו"ת זכרון יהודא כתב תקנה לביהמ"ד שנושרף ס"ת שבכל עש"ק יהיה הקורא פ' השבוע מגיה את הס"ת שבו יקראו בשבת למען לא יבוא הס"ת שוב פעם לידי בושע. וע"ע שו"ת רב פעלים ח"ד סי' כ"ח תיקון לנפילת ס"ת. ובענין נפילת ס"ת עם הארון קודש כתב בשו"ת צבי לצדיק סי' ט"ז די"ל דארון קודש בכלל נתיק הוא ויש להתענות ע"פ דברי המג"א סי' מ'.

קוֹזְטֵרְס וּיִלְצֵבֶר יוֹסֵף

ט

ה) שוב נושאים הס"ת [אחר אמירת ויהי בנסוע וגו'] תחת חופה^י בשירות ותשבחות, ובקול רנה ושמחה^י לביהכ"נ בהלוי' כל הנאספים, וברוב עם הדרת מלך, בנרות דולקים ואבוקות^כ ודגלים^{כא}, גם בכלי זמר ורקודים [ובכל הדרך והרחובות אשר מוליכים הס"ת מרליקים היהודים הדרים שם ג"כ נרות בחלונותיהם], והכל הוא כדי לעשות יקר וגדולה

שירת משה

^י במשנת אברהם שער כתיבת ס"ת סק"מ כתב שהתורה מסיימת במ"ע ועתה כתבו ומתחלת במצוה של פריה ורביה והווי כמו סמוכים ודרשינן סמוכים, וגדולים וחכמים נהגו לצוות לחשוכי בנים ר"ל לכתוב ס"ת כי היא סגולה לפריה ורביה ותלוי בזה ומצאו רמז, "זה ספר תולדת אדם". וכ"כ בדגל מחנה אפרים בדומה לזה שלימוד ספר היא סגולה להשתנות מזל ולהוליד תולדות ואפשר שטעם זה נהגו להוליך ס"ת חדשה תחת חופה עם כלי זמר ולעשות סעודה כי זה מצוה כמו גידול בנים, עכ"ל.

^י כבר האריכו בספרים ששמחת הכנסת ס"ת היא כענין חתונה ונישואין וכמו שאמרו רז"ל ביום חתונתו זה מתן תורה ובמתן תורה היו קולות ולפידים. ועיין בספר אהבת שלום להרה"ק ר' מנחם מענדל מאקסוב זי"ע בפ' יתרו שהיה יכול לעלות על לב אדם ח"ו לפעור פיו כלפי מעלה ולהטיח בדברים לומר מה זאת עשה אלוקים לנו בקולות ולפידים והמה אך למותר כי העיקר הוא הדיבורים הנשמעין אחר הקולות ועל כן השמיענו מקרא קודש הלזה וכל העם "רואים" את הקולות פ' רואים ע"ד רואה אני את דברי ארמון והכוונה ששיגו העם הכרח הקולות לאיזה צורך היו נשמעין עכ"ל ודברים אלו הם סעד למה שאנו רוקדים בקול רנה עם הס"ת אחרי שניתנה התורה באימה ויראה אלא לפי שבמתן תורה היו רואים את הקולות כמו"כ אנו רוקדים בקול רנה בשמחת התורה.

^כ בכרכת מועדיך להגאון ר' חיים פאלאג"י דרוש ב' לס"ת כתב אשריהם ישראל שמקיימים מצוה זו בשמחה רבה ובפרט כשמביאים לבית הכנסת בפרסום גדול ברוב עם בשירות ותשבחות ואבוקות של אור ממזמזמי חתן וכלה לאות על גודל חשיבות התורה. וכ"כ בנהר מצרים הל' ס"ת עי"ש. ובפשטות הענין ע"פ הפסוק כי נר מצוה ותורה אור וכן היה המנהג בליל שמחת תורה להוליך אבוקות לפני הס"ת וכן היה המנהג בירושלים. ועיין בספר חיים וחסד שהפרי חדש ערער ע"ז אולם בשו"ת בתי כהונה לר' יצחק כהן אומיר תצ"ו כתב שהיה עומד ומשמש את רבו הפרי חדש ומעולם לא שמע ממנו שום ערעור ע"ז וכשהיה חתן תורה היה הולך לפני הס"ת בהקפה עם שאר גדולי ישראל "ואבוקות בידיהם" אולם עיין בספר מים חיים סי' ט' להפרי חדש שכתב בענין אבוקה לפני הס"ת ביו"ט שיש לחשוש לשעוה הניתחת ויגרום שיכבה את האבוקה והווי פסיק רישיה. ובתקנות חברת נר תמיד בקהלת קאמרנא שנת תקמ"ט נאמר שמחויבים להתאסף בשמיני עצרת בערב להתעלסות וכל א' מהחבורה מחויב להביא נר הבדלה בידו לסבב את האלמימר (שלחן הקריאה) בליל שמחת תורה. גם בשדי חמד ח"ט דברי חכמים סי' קלא הביא שמלפנים בישראל היה נהוג כן וכשראה מנהג זאת ביטלו ואם כי במקום שנהגו מנהג זה יש להם על מה שיסמוכו מ"מ במקום שלא נהגו ודאי אסור לכתחילה ובפרט במקום שנהגו לעשות זאת ע"י קטנים ראוי לבטל המנהג כי אין זה מכבוד התורה שכבודה בגדולים ע"כ.

ובטעם הדבר על מה שנתנים לקטנים להחזיק את הנרות בשמחת הכנסת ס"ת אולי אל"ע ע"פ מה שפי' הרמב"ן בפ' ואתחנן עה"פ רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים וכתב שם לפרש שהכתוב בא להזהיר אותך מאוד על לא תעשה ולהיות נזהר לזכור מאין בא המצות שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך הקולות והלפידים ותודיע כל הרברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך עד עולם. ועוד הביא שתועלת מצוה זו גדול מאוד שמה שרואה בעיניו א"א להכחיש וכשנעתיק הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק עי"ש וע"פ דברים אלו מובן מה שהנערים מלווים את הס"ת בנרות הוא משום שעי"ז אנו מקיימים את המצוה שלא תשכח מעמד הר סיני מפי זרענו עד עולם.

^{כא} בספר מטעמים כתב הטעם שהנערים נושאים דגלים הוא כמו בתכסימי מלחמה שנושאים דגלים לסימן המלחמה כל מחנה ומחנה נושא דגל שלו ואנו מראים בזה שהדגלים שלנו ותכסימי מלחמה שלנו הוא התורה מלומדי מלחמתה של תורה ודגלו עלי אהבה.

קונטרס ויצבר יוסף

כבוד ותפארת לה' [ועיין ילקוט אליעזר^{כב} (אות י"ח) בשם ילקוט הושע: יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה זה ס"ת. ומכאן יש סמך לעשות בחינוך ס"ת כל הענין הזה (ועיין לקמן אות ח', י', י"ח) וכמבואר באריכות בס' מטעמים ערך ס"ת אות ח' ובח"ב אות א']. וכן נוהגין בדרך כבוד ובהדרת קודש בירושלים תובכ"א. ונושאים הס"ת בימין^{כג} משום דנאמר "מימינו אש דת למו" (ועיין שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קפ"ג מ"ש על כל פינות שאתה פונה אל תפנה אלא לימין)^{כד}.

(ו) בעיר פראג ה' המנהג מקדמת דנא דמי שנתן ס"ת חדשה לביהכ"נ הוא נשא הספר בזרועו עד הביהכ"נ, ומביהכ"נ באו לקראתו בס"ת, ושניהם הלכו יחד ובאו אל מקום הקדוש (תשובה מאהבה ח"ג יו"ד סי' רפ"ב). אולם הנאון מו' יהודא אסאד זצ"ל צוה שהכהנים והלויים ישאו הס"ת לביהכ"נ כמו שעשה דוד המלך ע"ה כשנשא הארה"ק לביהמ"ק (עיין בשו"ת שלו חיו"ד סי' רפ"ג), ועכ"פ ראוי שהם ישאו בראשונה (ועיין ס' החינוך מצוה שע"ט, ובגליון מהרש"א יו"ד סי' רפ"ב), ואח"כ ישאו אנשים מצויינים^{כה}

שירת משה

^{כב} בירושלמי תענית ח. יצא חתן מחדרו זה ארון וכלה מחופתה זה תורה, ובהגהות תורתן של ראשונים שם הביא שבילקוט יואל תקל"ה הגירסא וכלה מחופתה זה ס"ת.

^{כג} במס' סופרים פ"ג הל' י' הנותן ס"ת לחבירו לא יתנהו אלא בימין והמקבל לא יקבלנו אלא בימין שכן נתינתו מהר סיני שנאמר "מימינו אש דת למו". וברמ"א סי' קל"ד סעי' ב' כתב שיש להחזיק את התורה בימין ומקורו במהרי"ל ע"פ הפסוק וימינו תחבקני ולא רק המחזיק אלא אף הנותן ס"ת ומקבלו צריך שיהא בימין.

ובדין איטר באיזה יד יחזיק את הס"ת דעת הפרי מגדים סי' קל"ד בא"א שמחזיקו בשמאל כל אדם ודעת השערי אפרים שער י' סעי' ב' שיחזיק בימין כל אדם ועי' במ"ב סי' רפ"ב סק"א דדין איטר שוה לכל אדם. ובשערי אפרים מחלק בין המוציא ס"ת מההיכל שאם הוא איטר יכול להוציאה בשמאלו אך הש"ץ אע"פ שהוא איטר יחזיקנה בימין. ובפתחי שערים כתב דומיא דכוס של ברכה שצריך ימין ידידה משא"כ בש"ץ שאין הכל יודעים שהוא איטר. ועי"ש עוד בשער אפרים שאם יד ימינו חלושה ויש חשש שמא יפול הס"ת מחמת כובדו אז יחזיקנה בשמאלו שהוא ימין שלו. וכ"פ בשו"ת תורה לשמה שאלה מ"ב. ובקול יעקב (לבעהמח"ס כף החיים) סי' ר"ע כתב שהקונה ס"ת ולוקח בגד או פרי חדש כדי לברך עליו שהחיינו יקח את הבגד או את הפרי ביד ימינו ואת הס"ת יחזיק בשמאלו, ונכון הוא עפ"ימ"ש"כ בהגהות הרד"ל לפרקי דר"א פל"ח אות קס"ב בשעה שנידו את הכותים הביאו ג' מאות כהנים וג' מאות תינוקות ושופרות בימינו וס"ת בשמאלן עי"ש בדבריו.

^{כד} בחת"ס שם כתב ד' חילוקים בענין כל פינות שאתה פונה ועי"ש בשו"ת תורה לשמה שאלה תק"כ שמביא מסכת שמחות פ"ד ד' מקיפין בדרך שמאל: אבל, מנודה, מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ומי שאבד לו אבירה. ומעשה באלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גוריון שנאבד לו ס"ת שלו לקוחה במאה מנה ועלה והקיף ולא זז משם עד שבאו ואמרו לו שנמצא הס"ת.

^{כה} בספר נוהג כצאן יוסף עמוד קל"ה כתב סדר התהלכה הוא שהאב"ד לוקח הס"ת ומוליך אותה לאורך איזה בתים ואח"כ השמש מוסר אותה למי שיצוה עליו בעה"ב שיקחנה מהאב"ד ואתו האיש נושא הס"ת גם באופן הנ"ל וכן הלאה עד שמגיעים אל ההיכל. ועיין בלדוד אמת (להחיד"א) בהקפות לשמח"ת שיש לכבד הבחורים העוסקים בתורה כל השנה. ועי"ש בשיורי ברכה להחיד"א סי' רפ"ב שהביא בשם הריקאנטי סי' מ"ג שהמוליך ס"ת מבית הכנסת לבית הכנסת טוב שילכו עשרה אנשים לכבוד הס"ת. ועי"ש לתלמיד בעל תרוה"ד בספרו לקט יושר (יו"ד עמ' נ"ט) שכתב את הס"ת ברוב עם בצבור של עשרה. ובספר גנוי

קוֹזְטָרְס וִיזְבָר יוֹסֵף

יא

ויחליפו ויתנו לאחרים, ובהרבה מקומות קוראים אותם בשמותם כזא"ז [פכ"פ ופכ"פ]^{כא}
מכובד בכבוד התורה], ובמקומות הללו אפשר יש לחוש שאין לקרות גם שני אחים ביחד^{כב}
כמו בהקפות לשמח"ת (עיין שו"ת אבני חפץ סי' ט"ז).

ז) ואנו נוהגים שבאים איזה חשובים עם ב' ס"ת אשר בביהכ"ג לקראתו [כנגד שלש
קדושות], ומותר למלטלם בשביל זה (כמ"ש בכרכ"י או"ח סי' קל"ה סק"ג בשם מהר"י
אבוהב ז"ל^{כג}), ורמזו ע"ז ו"ישן מפני חדש תוציא"ו. ובאמת הטעם לדעת כי תורה אחת

שירת משה

מצרים לר' יהודה הנשיא אלברגילוני כתב שאין לדבר זה עיקר בכל התלמוד לכתוב בעשרה "ומדת חסידות
הוא וקדושתא יתירה".

^{כד} בזמן הגמ' לא היו מזכירין לעולה בתורה לא כהן ולא לוי אלא פלוני בן פלוני כ"כ האו"ז ובד"מ כתב
בשם המרדכי דאפי' שמו אין צריך להזכיר אלא מרמז לו שיעלה וכן הוא המנהג. ובגודל החשיבות להזכיר
פלוני בן פלוני עיין במעבור יבוק פרק ל' כי טוב לש"ץ בקורא בני הקהל לס"ת יכווין להדביק נפשותם
ברוחניות התורה עץ חיים שבתוך גן העליון "וזה כוונת יעמוד כבוד ר' פלוני" כי הנשמה נקראת כבוד
כדכתיב בתהילים למען יזמרך כבוד ויכווין כי נשמתו תאיר ותתדבק למעלה בעץ החיים כמו שגופו נאחד
למטה לקרא בתורה ואוחז בעמוד התורה כי עץ חיים היא למחזיקים בה ולזה תהיה כוונת שניהם ואולי זה
המנהג האומרים לעולה "בכבוד", ובנשיקת התורה יכווין להדביק רוחו ברוחניותה וזה מלבד שאר כוונות
רמות אשר בא בספרי מקובלים לעולה לקרא בתורה. ובמנהג ישראל תורה ח"ה הוספות והשמטות הביא
משו"ת ברוך השם לר' משה ראטמאן אב"ד האראדישץ שכתב שלכאורה קשה המנהג יעמוד ששמע
לכאורה שיעמוד במקומה והיה ראוי לומר ילך או יגש אבל מוכן ע"פ הש"ס בערכין דגוסס וחולה אינו
בהעמדה והערכה "והעמיד לפני הכהן בעיניו" שיהא בריא ושלם, וכן מובא בסוטה דף כ"ז דחגרת לא הוי
עמידה ולפי שהקורא בתורה מתעלה דנותנת לו חיים כדכתיב כי בי ירבו מימך ויוסיפו לך שנות חיים
ובעבור זה מי שנותנים לו לעלות ואינו קורא הוא בקיצור ימים ע"כ בחרו חז"ל בשם "יעמוד" שמברכים
אותו שיעמוד. וע"ע שו"ת אבני נזר חו"מ סי' ק"ג בחומר האיסור לשנות ולהפר החוק לקרות בתורה בשם
לעולי התורה. ובשו"ת ישועות מלכו ובשו"ת בית יצחק סי' כ' וכ"א שהרעישו מאוד על קהילות שמצא חן
בעיניהם לחלק טבלאות. אכן מנהג אבוה"ק מסטרעטין ז"ע היה לקרות לאדם על שם מקומו ולפעמים רק
מרמזין אליו לעלות כמובא בשו"ת הד"ר להגאב"ק ניזנוב זצ"ל (וראה עוד במנהגי סטרעטין - ברוקלין
תשס"א) וכן נהג דו"ז השרף מסטרעליסק ז"ע וע"ע בשו"ת חיים שאל להגחיד"א בסי' י"ג שכן המנהג
בירושלים מתקנת הקדמונים. וכן נוהגים הספרדים.

^{כה} ובטעם הדבר שאין קורין ב' אחים לעלות לתורה בזה אחר זה עיין בשו"ע סי' קמ"א סעי' ו' טעם אחד
משום עין הרע וטעם ב' משום עדות ד' נאמנה ואחים פסולים לעדות ועל טעם השני כבר דחה בביאור
הגר"א וכן הק' באבני חפץ דא"כ בכל הפרשה לא היה ראוי לקרות יחד ב' אחים. ומה שכתב כאן שאפשר
שיש לחוש גם בהקפות בשמח"ת הוא דלא כהשערי אפרים שער א' סעי' ל"ב שבשמחת תורה אין מקפידים
כ"כ בזה. וע"ע במ"ב סי' קמ"א סק"כ"א דכ"ז מיירי במקומות שקורין בשמו אבל כשאין קורין בשמו אין
קפידא בדבר. וכ"כ באבני חפץ לגבי הגבהה וגלילה שבהרבה מקומות אין קורין בשם ואין לחוש לב'
אחים. ועיין גם בלקוטי מהרי"ח ח"ג דף ק"ה הטעם שמברכים את הנערים בשמחת תורה בפסוק המלאך
הגואל וכדמבואר ברמ"א סי' תרס"ט הוא כיון שקראו כל הנערים יחד שלא ישלוט בהם עין הרע ח"ו קורין
אז המלאך הגואל.

^{כז} בכרכי יוסף הביא שאע"פ שכבר הביאו החכמים שעל פי סוד אין לעשות כן אבל מהר"י יעקב אבוהב
בתשובה כ"י התיר להוציא ס"ת לקראת ס"ת אחר וגם להביא ס"ת מביהכנ"ס אחר שיהיו שבעה ס"ת להקיף
בשמחת תורה. ודווקא ביום צרה אסרו בזוהר אבל לשמחת תורה ולכבוד מותר. ומ"ש החיד"א ביום צרה
עיין בשו"ת נו"ב תנינא או"ח סי' ק"ט שאין להוציא ס"ת לבית הקברות ביום צרה. ובחומר האיסור לטלטל
ס"ת עיין במשנת חכמים למהר"ם חאגיז אות ר"א באריכות מהזוה"ק פ' ויחי דף רכ"ה ווי לדרא אי

קונטרס ויצ'בר יוסף

היא, ואין חילוק בין הישן להחדש, וזאת התורה אשר שם משה לבנ"י לא תשתנה בלי שום הוספה ומגרעת כלל (תולדות אסתר). ובס' אר"ח (שם) הביא בשם ס' משא חיים (חלק המנהגים, מערכת ס' אות קס"ז) שכ': מנהג עירנו שלא להוציא ס"ת שלא לצורך קריאה כי אם לצורך ס"ת חדש המביאים לק"ק בשירות ותשבחות ושלא להוציא חוץ לפתח הק"ק^{כט}, וכן מנהג סופיאה ואנדרינופלי (וכ"כ בפתחי שערים לשערי אפרים שער ט' סקל"ה), אבל יש מתירים להוציאם אף לחוץ (שערי רחמים שם סקכ"ד), אך מרדקדים שיהי' עמהם יחד באותו מעמד עכ"פ עשרה אנשים (ועיין שו"ת מהר"י הכהן חאו"ח סי' י"א)? אולם מה שיש נוהגים שאם עוברים לפני איזה ביהכ"נ או ביהמ"ד אז גם משם מוציאים ס"ת לקראת החדש ומלווים אותה בהם, זה אפשר אינו נכון.

ח) בס' רפואה וחיים^{לז} כתב: גזרתי בחרם מי שנתן ס"ת לקהל שלא יוליכוהו בשווקים מטונפות^{לז} והוא בזיון התורה, צא ולמד מדרכי הגוים בעבור אדם גדול שולחים לכבד

שירת משה

איצטריך ס"ת לאגלאה ליה מאתר לאתר אפי' מבי כנישתא לבי כנישתא דהא לא אשתכח בינייהו על מה ישגחון עלייהו. ועי"ש שאוי להם ואוי לנפשם של אלו שמוציאים ס"ת לבית האבל ואין חוששים ויראים אפי' למדת הדין המתוחה וכן עושים למי שאשתו יולדת ואינו יכולה ללכת לביהכנ"ס שמביאים ס"ת מי ראה כזאת מי שמע כאלה בולזול הנעשה". ובא"ד כתב שאין לי ספק שעל זה וכיוצא בזה נכסי בעלי בתים מתמוטטין עי"ש. ועיין בשו"ע אר"ח סי' קל"ה סעי' י"ד וברמ"א שלחולה ואדם חשוב החירו לטלטל ס"ת ותקצר היריעה מלהכיל כאן דיני טלטול הס"ת אבל נציין רק באיסור טלטול ס"ת שנפסל בשבת, שהביא בשמירת שבת כהלכתה (פ"כ הערה ע"ה) בשם הרה"ג ר' שלמה זלמן אויערבאך צ"ל להעיר שלכאורה דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס ואסור בטלטול והסבר הדבר שאסור לטלטלו דהרי אין לומדים מתוכו ודומה כשעון שעמד מלכת שהוא מוקצה וצ"ע ע"כ. ומ"מ בשמחת תורה שרגילים להקיף ג"כ בס"ת פסולים או כשיש צורך בדבר להוציא ס"ת אחר מארון הקודש ודאי שמותר לטלטלו.

^{כט} בפתחי שערים על השערי אפרים שער ט' ס"ק ל"ה כתב שגם האוסר בטלטול לקראת ס"ת אפשר דלא אסר רק לצאת עמהם חוץ לבית הכנסת אבל בביהכנ"ס עצמו או אפילו לעזרת נשים בכדי לקבל פנים חדשות שבאו לכאן מותר. אולם בשערי רחמים אות כ"ד התיר אף להוציא לחוץ ע"פ דברי הגמ' אם מפניה עומדים מפני לומדיה לא כ"ש והרי מצינו בש"ס חולין צ"ד: שהתנאים ואמוראים היו הולכים בחוץ כדי לקבל פני חבירו וה"ה בנידון דידן. עוד היתר מובא במליצי אש (מאמר כ' סיון) להתיר ע"פ מה שמובא באשל אברהם להגה"ק מבוטשטאש בשם הרה"ק ר' פייביש מזברז זי"ע שיש היתר לטלטל הספר עי"י מה שמהלכין עם הס"ת עשרה בני אדם דכל ביה עשרה שכינתא שריא ומשו"כ בהכנסת ס"ת שהולכים הרבה בני אדם מותר לצאת עם הס"ת ומקור לדבר בריקאנטי סי' מ"ג שהמוליך ס"ת מבית הכנסת לביהכנ"ס צריך להיות עשרה בני אדם בהליכתו לכבוד ס"ת.

ועיין בספר צדקה ומשפט פט"ו שכתב שמה שלפעמים צריכים להוציא ס"ת מביהכנ"ס ומכסים את הס"ת בטלית לא מצא שום מקור לזה.

^ל יש להעיר שביו"ט ודאי אסור לעשות כן משום טלטול שלא לצורך, ועי' לקמן אות י"ג.

^{לז} שם הביא שתקנה זאת כתב הרב הגדול מוה"ר חיים אבולעפיא ז"ל בתקנותיו בסוף ספרו חגן אלוקים ובין הדברים הנהגתי להכריז יום קודם שספר תורה יוליכוהו למחר לבית הכנסת שיכבדו ויסירו הטיט והמים הסרוחים כל אחד סמוך לפתח חצירו והשאר "בעל המצוה ישיכר פועלים לנקות החוצות עד פתח בית הכנסת" ודא תהא למיקם לעלם "כי מכבדי אכבד ובזוי יקלו".

^{לז} בגמ' סנהדרין כ"א: בס"ת של כהן גדול אותה שיוצאה ונכנסת עמו אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו, מקום הראוי לקרות בו. ובגליוני הש"ס לר' יוסף ענגיל דמכאן

קוֹזְטֵרס ויִצְבֵּר יוֹסֵף

ג

הדרכים והשווקים והמיט, ואיך נולד תורת אלקינו במקום מטונף, ע"כ הנהגתי להכריז מקודם לנקות החוצות והשווקים עד פתח ביהכ"ג, ודא תהא למיקם לעלם, כי מכבדי אכבד וכוזי יקלו (הובא בקונטרס היחיאלי). וכמו כן יש לזהר מלהוליך הס"ת בדרך שיש בו ע"ו (עיין שו"ת בית נפתלי סי' י"ט). ויש מקומות שגומרים הכתיבה בהיכל וכאולם הביהכ"ג, ומעמידים שם חופה (ועיין שערי חיים שער ח' אות ט"ו בד"ה והנה, בשם הסדה"י), וכה מוליכים אח"כ הס"ת קודש פנימה בשמחה וחרדה, ומזמרים נגיל ונשיש בזאת התורה (ועיין לקמן אות י').

ט) כשקהל נותנים ס"ת אז הגדול שבהם לובש בגד חדש [או מניחים שם פרי חדש] כמו בתק"ש ביום ב' דר"ה, ומברך שהחיינו על הבימה¹⁷, מיד בהכנסת הס"ת לביהכ"ג בשם ומלכות בקול (שו"ת יהודא יעלה חיו"ד סי' רפ"ב), וכשיחיד נותן ס"ת לביהכ"ג עושה כן הוא לעצמו, וא"צ להמתין עד שיעלה לתורה (עיין בס' לדוד אמת סי' ו', ושו"ת יד יצחק ח"ג סי' שכ"ג). ודרך הקצינים שקונים או ג"כ כלי הקודש של זהב וכסף לכבודה ויקרה (עיין לעיל אות ד'), א"כ בודאי מברך שהחיינו כדין כלים חדשים שהקונה חייב לברך (בית ארי' הל' מזוזה פרק ט"ז אות א', וס' צפנת פענח אות נ"ה). וכאו"א אומר להנותן את הס"ת "מזל טוב"¹⁷ [ומבואר בספה"ק שכתובת ס"ת היא סגולה לעשירות ולברה"ג¹⁷],

שירת משה

מקור האיסור להכנסת דברי קדושה למקום מאוס. והביא דברי סיפרי פ' כי תצא פיסקא רנ"ח כי ד' אלוקיך מתהלך בקרב מחניך מכאן אמרו לא יקרא אדם ק"ש בצד משרה של כובסים ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי וספרים ותפילין בידו ועי"ש שהקרא קא דריש על ספר תורה ותפילין המתהלכים במחנה שצריך שיהא המחנה קדוש ונלמד מזה שאסור להכניסם למקום מאוס.

¹⁷ במהר"י אסאד סי' רפ"ב העלה לברך שהחיינו ע"פ תשו' הרדב"ז ח"ג תי"ב כללא דמילתא בין כלי תשמישו בין כלי לבישה בין ספרים הכל לפי שמחת הלב וחשיבות הדבר כל שהוא יושב ושמח בו מברך עליה ומשום כן בס"ת שליוקר חשיבותו עולה הוצאה גדולה ובא לפרקים מועטים ודאי דומה לדבר הבא מזמן לזמן לכן יש לברך כמו בפדיון הבן וכ"כ בכאר היטב סי' רכ"ג. ובהגהות ר' ברוך פרענקיל בגליון השו"ע גם העלה כן שיברך שהחיינו ועדיף ממילה ופדיון הבן שמקיים בזה המצוה ועתה כתבו לכם. ובברכי יוסף סי' ע"ר כתב שרק בצידוף לבישת בגד חדש יברך שהחיינו כיון שיש חולקים שסבורים שאין לברך, עיין תרומת הרשן סי' ל"ו ובתשו' מהר"י בי רב שהיה רבו של הבית יוסף ג"כ העלה לברך שהחיינו כשעולה לקרות בו בפעם הראשון ומהר"ש אלגאזי כתב לברך ברכת הטוב והמטיב. ובמשנת אברהם סי' ד' הביא באריכות הדעות והצדדים לכאן ולכאן וכתב דעבר כמר עבר ודעבר כמר עבר וכל א' יש לו על מי לסמוך אבל קהל שכתבו או שקנו ס"ת לא יברך שום אדם שהחיינו דשהחיינו לא שייך רק ביחיד עי"ש.

ובספר בנין שלמה (מאת הג"ר מאיר ליבוש אב"ד טורקא) הביא (באות ל"ה) מהרה"ק מהרא"י מסאידגורא זי"ע שנתן פעם ס"ת להיכל בעש"ק בין השמשות והתחיל לחקור איך לנהוג אם לברך או שהחיינו או להמתין עד למחר בעת שיעלה לתורה, ואמר אח"כ נראה שטוב יותר לברך בעת עליה לתורה מטעם כי ס"ת יש אותיות ונקודות וטעמים ותגין, ונראים רק האותיות והתגין אך בעת הקריאה או נשלם בנקודות וטעמים על כן בעת השלמת הדבר הוא הכרכה ולא מקודם.

¹⁷ וכן מובא בקובץ בית אהרן וישראל (שנה ג' גליון ג') הדרכות והנהגות של הרה"ק אדמוה"ז מקרלין שהיו הקהל מברכים ברכת מזל טוב. וכ"כ באגרת מהרי"ץ מליובאוויטש.

קונטרס ויצבר יוסף

וזש"ה "כתבו לכם" להנאתכם וטובתכם. ובה מובן ג"כ דע"כ הי' יעקב שלם בגופו ובמונו, יען הי' שלם בתורתו].

(י) בס' נוהג כצאן יוסף יש שיר גדול בחרוזים מה שינגן החזן והקהל לחינוך ס"ת [וחכ"א העיר על התחינה לר' שמעון בר' יצחק שאומרים בסליחות צום גדלי' קודם מכניסי רחמים, המתחלת: "תורה הקדושה התתנני בבקשה פני הצור נערץ בקדושה" אשר הי' כראי לזמרה בקול בניגון ערב בשעת החרוה הזאת, יען נמצא בה הרבה חרוזים יפים מעניני כיבוד התורה ומעלותיה]. אולם עמא דבר נוהגים לומר: שישו ושמחו בשמח"ת, ותורת ה' תמימה משיבת נפש, וברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו וגו'. ומקיפים הבימה¹⁷ לכה"פ פעם א', ואומרים: אנא ה' הושיעה נא וגו', אלקי הרוחות בוחן לבבות וגו', שמע ישראל, ה' מלך [כמו בשמח"ת], ועוברים הס"ת גם בשושנים ופרחים, והכל שמחים.

(יא) יש לזהר שלא תבואנה הנשים בין האנשים, למען לא יוכל השמן לקמרג, וחובה מוטלת להרחיק הכיעור ולהרים המכשול מדרך עם בני", שלא יצא שכרם בהפסדם [ועיין במס' סוכה דף ג"א עשו תיקון גדול שלא יתראו הנשים עם האנשים]. וראה זה מצאתי בספר הפסגה: ורע עלי הדבר, ותסמור שערות אנוש, על השמועה לא טובה אשר קראתי במכ"ע אמירקנה, כי במקו"א עשו הפועלי' און [אחר חינוך ס"ת] מחול לאנשים ונשים, ושעירים רקדו בה, שמחה של הוללות ר"ל, ואוי לדוד שכך עלתה להם, מי ביקש זאת מידם . . . ותורה תורה חגרה שק על בזיון כזה, הקב"ה יתבע עלבוננו . . . [ועיין שו"ת באר חיים מרדכי סי' ג', ובשו"ת זכרון יהודא ח"ב סי' קכ"ז]. אך מה שנוהגים להשליך אז שקדים ואגוזים מעורת נשים [כמו לחתן בשבת שקודם החתונה] אין למנוע, כי מרומז שאם יקבלו עליהם התורה ולשמרה אז יזמין השי"ת פרנסה בניקל כמו האגוזים שגדילים מעצמן, ואם אין תורה אין קמח [עיין שיח שרפי קודש ח"א אות תמ"ו].

(יב) טרם מניחים הס"ת לתוך הארה"ק אומרים יהללו, לדוד מזמור¹⁷ [בניגון שאומרים

שירת משה

¹⁶ בירושלמי בכורים כל המקיים ספר תורה בביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו, היינו שמקיים בפועל מה שכתוב בספר תורה שיש לו בביתו הוא העשיר האמיתי וכל מי שיש בידו לקיים מצות כתיבת ס"ת ואינו מקיים בא לידי עניות.

¹⁷ מה שנוהגים בשמחת תורה להקיף את הבימה בז' הקפות נחחדש הדבר בימי האר"י הקדוש כמבואר בשער הכוונות לר' חיים ויטאל שהיה האר"י הק' מקפיד מאוד לעשות אז ז' הקפות שלימות בשמחת תורה ובטעם ז' הקפות, עיין בספר מטעמים לרמזו נגד כל מעשה שבעת ימי בראשית שנבראו בשביל התורה והמה משועבדים ונכנעים לשומרי התורה.

¹⁷ בשו"ת תורה לשמה סי' תפ"ו ביאר ע"פ קבלה הטעם שאומרים מזמור זו בז' הקפות שעושים בשמחת תורה. ובאשל אברהם להגה"ק ר' אברהם דוד מבוטשאטש זצ"ל ביאר הנפק"מ בין אמירת מזמור לדוד הבו לד' שאנו אומרים בשבת קודש לפני הכנסת ס"ת לארון ובין לדוד מזמור שאומרים בימות החול ותמה שהרי מזמור לדוד מורה ששרתה רוח הקודש לדוד המלך אחרי אמירת המזמור, ולדוד מזמור מורה ששרתה רוח הקודש קודם המזמור, ולפי"ו יהיה מן הראוי לומר בשבת קודש את שנראה מקודש יותר.

קוֹזְטָרְס וַיִּצְבֵּר יוֹסֵף

טו

אותו ליל ר"ה ויוה"כ], והבו לה' בני אלים [פסוק עם הפסוק], והחכם דורש בענינו של יום⁷⁷ (עיי' ס' שמו אברהם דרוש ב', ובס' וידבר משה פ' וילך), אח"כ עושים מי שבירך להנאספים ומתנדבים בעם⁷⁸, ובפרט להנותן הס"ת, ואומרים "ובנוחה יאמר" [ורב גדול א' כתב לי כי בקהלתו נהגו ע"פ ציווי של הגאה"צ מבעלזל"ה לומר גם תהלים ק' [מזמור לתורה], ל' [מזמור שיר חנוכת], צ' [ויהי נועם, יושב בסתר], ג' [מזמור ה' מה רבו צרי], י"ט [השמים מספרים]. וברוסיא נודעתי כי נוהגים כן: מקיפים את הס"ת חרשה עם הישנים שבביהכ"ג, ואומרים אתה הראת וגו' [פסוק עם הפסוק] כמו בשמח"ת, ואח"כ שמע ישראל וגו', קדוש ונורא, ועולים עם הס"ת חרשה על הבימה ומנגנים על הכל, וקורים [בלי ברכה תחילה וסוף] עם א' מחשובי העדה, או מי שכתבו, הסיום "מעונה" עד לעיני כל ישראל⁷⁹, ואומרים חזק חזק ונתחזק. וכן מנגנין ידיר נפש, וא-ל מסתתר, עד

שירת משה

והסביר הדבר שבמזמור לדוד יש בה קולות של מתן תורה וכו"ע מודים דבשבת ניתנה תורה ומלכר זאת ראוי לומר מזמור לדוד בשבת שהוא מורה על בחינת עליה, וכן הוא בשבת קודש מקור העליות ובחינת מתן תורה עליות מצידנו כדכתיב ויעל משה.

⁷⁷ בספר שמו אברהם (לר' אברהם פאלאגי בן ר' חיים פאלאגי) נתן טעם כמה שמטריחים את הצבור הקהל לי את העם ובהתאסף ראשי עם יחד בשביל יחיד שעשה מצות ד', הוא משום שעל כל אחד מצוה לכתוב ס"ת כדכתיב ועתה כתבו לכם, ובחידושי תורה שדרשן מחדש תורה שבכתב ככתוב בס"ת, ולך תעלה קדושה לבעל המצוה כאילו הוא עומד דרוש כענין כתיבת ס"ת של הסופר דנחשב כאילו הוא בעצמו כתב. וזה רמז בקרא גופיה ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם צריך ג"כ שימה בתורה שבעל פה ועל סמך זה סמיכת זקנים דור דור ודורשיו בס"ת חדש מימי עולם וכשנים קדמוניות.

⁷⁸ בשבלי הלקט בנוסח מי שבירך שמברכים כל העוסקי בצרכי צבור צדקה וגמילות חסדים והמתקנים נר ומעילים או כל דבר לכבוד התורה. וכל זה מנהג טוב והגון והחי יתן אל לבו כמה וכמה ברכות פוסקים עליו בכל כנסת וכנסת בכל שבת ושבת ואשרי מי שכוונתו לשמים והלך לפניו צדקו וכבוד ד' יאספהו.

⁷⁹ בנטעי גבריאל פרק כ"ב ציין מספר שערי תורה להגאון ר' מרדכי עפשטיין מוויילנא שגם בוויילנא נהגו לקרות בסיום אותיות התורה ודעתו ודעת הרה"ג ר' מאיר קארעליץ חתן (זקני) הגאון ר' שלמה הכהן מוויילנא וצ"ל בעל החשק שלמה לקרות בלי ברכה דעיקר ברכת התורה לא נתקנה אלא משום כבוד התורה בצבור ויש שנוהגים לקרות בביתם לפני הכנסת ס"ת ביחידות. ובכלל לענין הקריאה, הנצי"ב בספרו שו"ת משיב דבר קרא תגר על הקוראים בצבור והשיב להשואל שעשה מחאה בחברה אחת שרצו לקרות בתורה, שצודק, "אחרי שלעת עתה לא מצאתי מקור לזה".

ולענין קריאת התורה במקום שלא תקנו חז"ל עי' בברכ"י או"ח סי' קל"ה סוף אות ב' בענין קריאה"ת בברכה שלא בזמן התקנה כגון אם הפסידו קריאה"ת באונס לקרות ביום אחר והביא מהגנת ורדים להתיר וחיד"א חולק עליו (והעתיקו במאמר מררכי ס). ושם בספר שלחן הטהור להח"ק מקאמארנא פסק לקרות בליל הו"ר בברכה עם ג' עולים, אע"פ שלא מוזכר קריאה זו בגמ' ובראשונים. ומצאתי ראייה להחיד"א בריטבי"א יומא ע'. שנהגו לקרות לחתן בפרשת ואברהם זקן בא בעל פה ויש מקומות שמוציאין ספר תורה לפ' ואברהם זקן וכו' וקשיא על זה היאך יברך החתן לפניו ולאחריו על פרשת ואברהם זקן והמנהג הראשון הוא הטוב והתפוס מימות הגאונים ז"ל, וע"ע בענין קריאה זו בכנה"ג או"ח סי' רפ"ב (כצ"ל סס). וע"ע במאמר מרדכי סי' תקס"ו אות ה' ודע שנהגו לקרות בתורה בשירת הים ובלי ספק נתייחד המנהג עפ"י גאוני עולם ע"ש שאירעו בהם בין העכו"ם ותקנו דאין לקרות בתורה בשירת הים ולא להרמ"א ע"ש. וע"ע בשו"ת משנה אך משמע מדבריו בסוד"ה והנה דאין זה אלא לשיטת המחבר ולא להרמ"א ע"ש. וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ד סי' י"ד, ושם בשו"ת ח"ג סי' ס"ו דקרא בטעות שלא במקום הראוי אע"פ שלא יצא ידי חובת הקריאה מ"מ לא הוי ברכה לבטלה. ומנהג קדום לקרות בליל שמחת תורה בברכה כמ"ש הרמ"א סי'

קוֹזְטֵרְס וּיִלְצֵבֶר יוֹסֵף

ישראל אמונתו, האדרת והאמונה, הללוֹ אודה, ואשרי איש וגו', אין כאלקינו, ונהרא נהרא ופשמי, ברצונו מרחיב וברצונו מקצר, והכל עולה לשרשה העליון לכבוד ה' ולתורתו. [ואם משתחיים מול הס"ת^{KK}, עיין המצרף ח"ב סי' קפ"ב].

יג) העוללות אפרים (אות ק"מ) כתב: הנותן ס"ת לביהכ"נ בעצרת כאילו הקריב מנחה חדשה לה' בזמנה^{KK} [וכ"כ בס' דבר יום ביומו (יום א' דשבועות): ומנהג ישראל ליתן אז ס"ת הכתובה מחדש לביהכ"נ ובתי מדרשות], ואם יש היתר לעשות כן בעיר שאין בה עירוב, וכשיש ס"ת אחרת לקרות בו, וכן ביו"ט אחה"צ כשכבר קראו, רבו הדעות (עיין שו"ת פרי השרה ח"ב סי' ק"ב, שו"ת לבושי מרדכי מהר"ג האו"ח סי' מ"ו, תל תלפיות חלק ל"ה סי' מ"ד, ס' שערי רחמים שער ח' אות י"א בסופו^{KK}). ובכמה מקומות נוהגים לחנך הס"ת אף בשבת [לפני קרה"ת], דהכל מודים כי בשבת ניתנה תורה^{KK} [ואז מכינים

שירת משה

תרס"ט אע"פ שלא הובא בגמ'.^{KK}

^{KK} במס' סופרים פ"ר מובא שמצוה לכל האנשים ונשים לראות הכתב "ולכרוע" ולומר וזאת התורה וכו'. וכן היא בשו"ע או"ח סי' קל"ד סעי' ב' וכמו"כ בנוסח בריך שמיא שאנו אומרים בפתיחת הארון אנו אומרים "רסגירנא קמיה ומקמא ריקר אורייתיה". אולם בברכי יוסף סי' קל"ד אות ג' הביא משיירי כנה"ג ביו"ר סי' רפ"ב בשם הרי"א ז' שלא אמרו אלא לעמוד לפני הס"ת ולא להשתחוות ולא נמצא בכל התורה שמשתחוין אפילו לארון קודש. וכתב על זה השיירי כנה"ג ולא ראיתי עכשיו נזהרין בזה אבל שמעתי שמהר"ע יהושע היה נזהר בזה. ובשו"ת רבתי יציב ח"א סי' ע"ו להגה"ק מצאנו קלוזינבורג פירש שאין הרי"א ז' חולק רק הרי"א ז' מיירי ברואה ס"ת סגור ועיקר השתחויה הוא רוקא כשהס"ת פתוח והטעם שאין אנו כורעים כנגד הס"ת אפשר הוא ררק בס"ת כשר רכולי שמא רקוב"ה וע"פ רבתי הוזה"ק פ' משפטים קכ"ר ע"א מאן רגרע אות חר מיניה כאילו עביר פגימותא בשמא קרישא ע"כ נראה שהיות ואין אנו בקיאים בחסירות ויתירות יש חשש גרול לכרוע לס"ת הפסול מטעם חסירות ויתירות ומתייראין אנו לכרוע, ועוד טעם כתב רהמנהג לכרוע היה כשהיה המנהג הקרום להפוך את הכתב כנגד הגולל משא"כ בימינו שמגביהים הכתב כנגד המגביה עי"ש.

ובמה שכתב הרי"א ז' שלא נמצא בתורה שמשתחיים אפילו לארון קודש עיין בברכי משה באו"ח סי' קל"ג ומהרי"ל בשעת יציאתו מבית הכנסת היה משתחוה מול הארון כתלמיד הנפטר מרבו וכ"כ המג"א סי' קל"ב סק"ו עי"ש ובמנהגי מהרי"ל הל' תפילה עמ' תל"ח בהערת המהריר על רבתי המג"א.

^{KK} וכתב שם ליתנה לבית הכנסת ביום מתן תורה או בזמן שישא אדם אשה כי יום חתונתו נקרא ג"כ יום מתן תורה כי ביום הזה נתנה לו תורה במתנה כמ"ש השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וכו' ונחשב להם כאילו הקריבו מנחה חרשה.

^{KK} בלבושי מרדכי ח"ג סי' מ"ו רעתו היה שמותר להוליך ס"ת לביהכ"נ אפילו ביו"ט אחה"צ ומטעם שאוכל נפש התירו חז"ל א"כ "צורך נשמה" ג"כ בכלל אוכל נפש וכתב שבמונקאטש הוציאו ס"ת בחג שבועות והעבירוהו בחוצות בנרות רולקות ואבוקות והרי העברה מלאכה היא וע"כ דכבודו של ס"ת ולקרות בו הוי צורך קצת, ובתל תלפיות הק' הגאון ר' ישראל וועלטץ על רבריו והעלה שרק כשיש צורך בדבר יש להתיר, והשיב לו הלבושי מרדכי שצדקו דבריו שביו"ט אחה"צ אין לטלטל ס"ת ורק בשחרית כשאפשר לקרות בו מותר. ועיין בשו"ת פרי השרה שבמקום שאין עירוב אין להוציאו מרה"י לרה"ר במקום שיש ס"ת ולכן יכינו מקום להס"ת בחצר בית הכנסת וביו"ט יביא אותה לקיים מצות ביכורים.

^{KK} המנהג היה להכניס הס"ת באמצע התפלה ובמקור חיים סי' נ"א קרא תגר על הדבר על מה שמפסיקים באמצע התפילה, ועיין ביוסף אומץ תפ"ג ומנהגי וורמישא אות שט"ו. ובענין טלטול ס"ת בשבת עי' גוי

קוֹזְטָרְס וַיִּזְכָּר יוֹסֵף

יז

החופה מקודם^מ. ולעשות חינוך באחד מימי הדין הקדושים אינו נכון (עיין שו"ת מי יהודא או"ח סי' ח"י)^מ.

יד) ומנהג פולין לגמור ולהשלים ס"ת בחוהמ"ס, ולהכניסו לביהכ"נ סמוך לשמע"צ ושמח"ת (עיין שו"ת שאילת יעקב סי' ז' בשם הגאון מו' יוסף שאול זצ"ל, ושו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקונ"א סי' כ', ושו"ת יד יוסף [ירושלים] ח"א סי' כ"ד). וס"ת של מרן הגאון בעל חת"ס זללה"ה נגמר ג"כ ביו"ט חג הסוכות^מ (עיין בתשו' ליו"ד סי' רע"ו), אולם בדרשותיו ח"ב נמצא מה שאמר בנתינת ס"ת בפסח, ובפ' ואתחנן, וכן בפ' שמיני, חקת וקרח. וא"כ נראה דאין מדקדקין על הזמן, ואין להשהות המצוה, ובכל יום יהי' בעיניך כחדשות [ועיין שו"ת קרן לדוד (תאו"ח סי' קי"ט אות ב') דמותר ליתן ס"ת לביהכ"נ בל"ג בעומר^מ, בתופים ובמחולות כנהוג, ואין כאן בית מיחוש כלל, ואפי' בשאר ימי הספירה], ואנכי

שירת משה

ע"י טו"ז סי' שמ"ט. ובשו"ת מי יהודה כתב שמוטב לחנך ביום שבת ע"פ מה שכתב בדעת קדושים שהסעודה שעושים לגמרה של תורה מצרפין לסעודת שבת ויו"ט שבכיתו שע"י אחדות לב בני ישראל הוי ליה סעודה גדולה לכל אשר בעיד.

^מ דאסור לעשות אהל בשבת.

^מ בשו"ת מי יהודה כתב שאינו נכון כי אע"פ שנצטוינו לאכול ולשתות ולשמוח וכמו שנאמר אכלו משמנים וכו' מ"מ מבואר באו"ח סי' תקצ"ז שלא לאכול כרי שביעה למען תהיה ידאת שמים על פניהם ולכן אין לעשות סעודה שאינה חיובית שבקל יכול לבוא אחד או אף דבים לידי אכילה ושתייה מרובה כנודע וקדוש הוא יום זה לאדונינו להקדישו בתפלות ותחנונים ואמירת תהילים לעורר רחמי שמים לזכרון לטובה על כל ישראל אכ"י.

^מ בשו"ת בית יצחק כתב שגם בלעמבערג היו נוהגים לגמור בחוה"מ אך מזדו אני את הסופרים לגמור הכל קודם יו"ט ואם לא עשו כן מותר לגמור בחוה"מ שאין צריך מעשה אומן כיון דכבר רשם הסופר סביב האותיות לא גרע מהעברת קולמוס שמותר כמבואר בסי' תקמ"ה וכ"ש שמצוה היא לגמור ס"ת ואין המצוה נקרא אלא ע"ש מי שגמרה. ובדמ"א סי' תקמ"ד אוסד מעשה אומן אבל באופן שמילוי האותיות עושים הדיוטים שאינם סופרים מותר במועד וכ"כ בשו"ת שערי דעה תלמיד הצמח צדק. ובס' חול המועד כהלכתו מביא שרק באופן זה מותר לסיים את כתיבת הס"ת בחוה"מ אבל באופן שהסופר לא נהג כן והשאיר אותיות שלא כתב, כנראה שאינו מותר וצריך שאלת חכם. וע"ע שם באריכות בס"ת שנפסל מתי מותר לתקן בחוה"מ. ובשו"ת יד יוסף (להרב יוסף יהודה שטראזבערג, מלפניס דומ"ץ בקאסוב - ירושלים) כתב עוד טעם להתיר סיום הס"ת בחוה"מ כיון שנותנים מעות לסופר ואם יסיים לפני המועד בביתו יפסיד שכרו, לכן יש ללמד זכות על הסופרים.

ובשו"ת משכנות הרועים נתן טעם לשבח על מה שנוהגים בקצת מקומות ליתן ס"ת בליל הושענא רבה דמבואר בגמ' שלעתיד לבוא יחזיק הקב"ה ס"ת בידו ויאמר מי שעסק יבוא ויטול שכרו ויטענו הגוים עד שינצחם השי"ת במצות סוכה ולכן מה טוב ומה נעים בהו"ר בגמר מצות סוכה ליתן אז ס"ת לדמו זאת.

^מ בקרן לדוד התייר להכניס ס"ת בימי הספירה ברקידה וזמרה ע"פ דברי המג"א סי' תצ"א דבשדוכין אסור לעשות רקודים ומחולות משום שאינה מצוה רק רשות אבל באירוסין שהיה בזמן חז"ל והיה נחשב למצוה היה מותר רקודים גם בשאר ימי הספירה וא"כ נתינת ס"ת לבית הכנסת נמי מצוה הוא ומותר ברקודין, וכ"ש בל"ג בעומר שגם נישואין מותר. ועיין בנטעי גבריאל שיש מחמירין אבל מר"ח סיון ואילך שמותר לעשות נישואין יש להתיר. ובמכתבי בעל השפת אמת מגור כתב שנכון ליתן לבית הכנסת בחג שבועות אבל אין נהגין כן משום שמוליקים את הספר בעת הסיום ועכ"פ בחודש הזה (סיון) נראה יותר נכון עכ"ל.

קוֹזְטֵרֶס וּיִצְבֵּר יוֹסֵף

ראיתי חינוך לס"ת במ"ו שבמ (ועיין שו"ת כת"ס חיו"ד סי' קכ"ט), וגם ביומא רחנוכה, ברנה שמחה וחדוה בכל הרחובות, במצולתיים ובכנורות.

טו) כשהניחו לכתוב ס"ת חדש וכבר מונח בארה"ק בביהכ"נ, אין להוציאו לבית אחר כדי להוליכו אח"כ בביהכ"נ בקול המון חוגג לכבוד חינוך ס"ת (שו"ת בית שערים חאו"ח סי' מ"מ)^{טו}. ונודע מ"ש התו"ח (סנהדרין כ"א) דאין לאדם לתת הס"ת כמתנה גמורה¹ ולחלוטין שאינו יוצא בזה ואינו מקיים הכ' "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", ד"לכם" משמע שיהי' לכם ממש, ולכן אין להקדישו, אלא טוב ונכון להתנות מיד שאינו נותן אותו אלא לקרות בו לבר (ועיין שו"ת שו"מ מהר"ג ח"ג סי' פ"ו, שו"ת אמרי אש חיו"ד סי' ק"ו, שו"ת תשורת ש"י ח"א סי' תקפ"א, שו"ת רמשק אליעזר סי' ק"א), והתקנה שהי' מקודם שלא לקרות רק בס"ת של הקדש ולא בשל יחיד כבר נתבטלה (עיין שו"ת ישמח לב חיו"ד סי' י'). ובס"ת שנכתב ליתן כביבלאטעק [וכן לבית המשפט להשביע בו היהודים]^{נב} לא הניח הגאון מוואלאזין זל"ה לעשות חינוך, וטעמו ונימוקו עמו (ועיין שו"ת כח שור סי' ל"א).

טז) ולפני איזה שנים נתחנכו בק"ק פרעסבורג יצ"ו שני ס"ת ביום א', שנכתבו עבור ביהכ"נ הגדולה מקופת הקהל, ובאו לשאול את הגאב"ד שליט"א היאך לנהוג. והשיב: להביא כל ס"ת בפני עצמו ברוכ פאר והדר לביהכ"נ, ולצאת לקראתו [החזן והמשוררים זימרון] כנהוג, כי אין מערבין שמחה וכו', כמו שנהגין בנישואין לעשות חופה לכל או"א (עיין באהע"ז), והחינוך הי' בשבת חנוכה, והי' קורין פ' השבוע בס"ת האחד [ועשו הוספות כפי הצורך]

שירת משה

^{טז} בבית שערים כתב שאין לעשות כן משום דבשעת הוצאת הס"ת אין כאן כבוד ס"ת ורק מה שיהיה אח"כ, ומה שהתירו להוציא ס"ת לקראת ס"ת אחרת היינו דווקא דידוע וניכר שהוא לכבוד ס"ת ודומה לעשה דוחה לא תעשה שבעידנא מקיים העשה אבל בלא"ה אסור וסיים בתשובתו "ועוד יש לי טעמים מטעמים שונים" ולכן כבוד ס"ת במקומו מונח ולכן לא יטלטלו אותה.

¹ כבר האריך במשנת אברהם בדין זה ובשו"ת כתב סופר יו"ד סי' קל"ג נשאל אם מותר למכור ס"ת למי שהמיר דתו ובכל זאת אוכל מאכלים כשרים ע"פ התורה ומתפלל בבית הכנסת בימים נוראים והשיב שאסור מכמה טעמים עיי"ש והוסיף שאע"פ שכבר כתב המג"א סי' קנ"ד סק"ח בשם ספר חסידים (אות תרפ"ז) שיכול מומר ליתן מעות לכתוב ס"ת על שמו בכל זאת יניח הס"ת בבית הכנסת ויתנהו לצבור על מנת שאין לו בו רשות ליקח משם ורק רוצה שיהיה לו זכות מצוה שיש לו בו שקוראים בה בצבור" אבל כשירצה ללוקחו לביתו ויהיה שלו לעולם אסור ואסור לסופר לכתוב בעבורו רק באופן הנ"ל. ועיין בשו"ת נפש חיה יו"ד סי' ע"ה שכתב בימינו עיקר המצוה היא להקדישה לבית הכנסת שהוא מתפלל שם ושומע הקריאה שעיקר המצוה שהוא בעצמו ילמוד בה וחולק על התורת חיים שכתב שאין להקדישו ובוהו לימד זכות על כתיבת ס"ת בשותפות שיוצאים בה מצות כתיבת ס"ת.

^{נב} בשו"ת מחזה אברהם סי' י"ד-ט"ו במי שצריך ע"פ משפטם לישבע אין ליתן ס"ת משום בזיון והורדה מקדושה אבל יכול ליתן ס"ת פסול שא"א לתקנו. וע"ע בשו"ת שואל ומשיב מהר"ת ח"ד סי' קע"ד. וע"ע בשדי חמד שהביא תשובתו של זקני הגאון בעל בנין שלמה בענין מכירת ס"ת לקראים, ונדפס עתה בספרו שו"ת בנין שלמה ח"ב יו"ד סי' כ"א.

קִנְזֵטְרֵס וַיִּצְבֵּר יוֹסֵף

יט

ובענינו של יום כס"ת השני (ועיין לעיל אות י"ב). וכפוזנא הי' המנהג כשא' נתן ס"ת לביהכ"נ, או בפעם הראשון כשעלה הי' מומרין לו אחד יחיד וכו' כמו לחתן, וכל הקהל אמרו לו מז"ט [ואם יש לו דין חיוב לדחות אחרים צ"ע, ומסתברא להקדימו].

זי) ומעשה נורא שמעתי, כי בעיר א' רשם הסופר את שמו ושל הנתן [פכ"פ לחיים ולברכה] בסוף הס"ת במקום שתופרים היריעות על העצי חיים, ולא ידע מזה שום אדם, אך אח"כ ע"פ סיבה נשרף ר"ל הס"ת בביהכ"נ [בלילה שאחר החינוך] ולא נשאר ממנה רק מקום הזה לבד, ואמר רב זקן א' כי מן השמים הראו שרק בעון זה נעשה הדבר [וגור עליהם להתענות] והוא רחום יכפר עון, ולא זידון עוד לעשות כן [ועיין המאסף שנה י"ט ח"ב סי' י"א]²¹. ואולם על העץ חיים לבד [וכמו כן על הכתונת ומפה, וגם על הכלי קודש] כבר נוהגים לרשום שם המתנדבים לזכר עולם (עיין בס' דיבוכי חן דף רנ"ג ע"ב, ובילקט יוסף ח"ה סי' י"ד).

יח) מבוואר במדרש שיה"ש דהיום שניתנה בו תורה היתה כחתונה, וע"כ המנהג לעשות משתה ושמחה בסיומא של תורה ולהתחלה (ועיין או"ח סי' תרס"ט ברמ"א, ובילקט יוסף חלק י"ג סי' כ"ד), וגם ברשב"ם (ב"ב קכ"א ע"ב ד"ה ברכת הטוב והמטיב) כתב: ואותו היום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימים מצוה גדולה כואת עי"ש. א"כ ראוי לשמוח גם בסיום כתיבת ס"ת (ועיין שו"ת ויצבר יוסף סוס"י ח').²² ומ"מ אין לפזר הרבה בשעת נתינת הס"ת לביהכ"נ בסעודות מרובות (חיי אדם כלל ל"א דין ג').²³ ויש

שירת משה

²¹ ועיין בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ט"ו בענין הנהוג בין הסופרים והמגייהים שנותנים חותמם בתוך הס"ת בתחלה או סוף שאסור לעשות כן ראם כבר התחיל לכתוב עליו רבר שבקרושה לא מהני תנאי ועי"ש שפלא היא מה שכתב בצרפת הצריק פרק ט' שהעתיק ממה שכתב בן הר"ן ז"ל על ספר של הר"ן ז"ל מאחורי העמוד הראשון שלפני עמוד בראשית וצע"ג.

²² ושם הביא בשם ספר נפש חיה מקור למה שנהגו רבים ושלמים להמנות לסעודה לגמרה של תורה אע"פ שאין האחר גומר ע"פ רברי הגמ' בשבת זה אינו יכול וזה אינו יכול שניהם חייבים הרי הפעולה נקראת על שם כל אחר ואחר וכ"ש במרה טובה שנחשב כאילו כל אחר סיים התורה. וע"ע וילקט יוסף ח' ט"ו סי' קמ"ג אות ב'.

²³ הטעם שכתב לא לפזר הוא ע"פ מה שפסק בשאגת אריה סי' ל"ו רבזמן הזה שאין אנו בקיאים בחסירות ויתירות וס"ת שחסר אות אחת פסולה והאירנא שאין לומרים בס"ת אין אפי' מצוה מררבנן בכתיבתה וע"כ אין נכון לפזר הרבה ממון בשמחה וגיל ובסעודות גדולות הכרוכות בהוצאות. ובשו"ת בצל החכמה ח"ה סימן ס"ב כתב שמה שרבים מפזרים סכומים חשובים לכתיבת ס"ת וחינוכה ולהכנסתה למקומה בסעודות גדולות הוא משום שסומכים עצמם על החולקים על פסקו של השאגת אריה וכרמבוואר במנחת חינוך שדעתו שאנו בקיאים בחסירות ויתירות המעכבים כשרותו של ס"ת ובאלו שאין אנו בקיאים בלא"ה אין פוסלים את הס"ת וא"כ ספרי תורה שלנו כשירות ויוצאים בהם ידי חובת המצוה בוראי. ובגורל הענין לפזר ממון על הוצאות של מצוה עיין בזה"ק פ' תרומה הביאו גם הזכר רוד פרק ע"ט ופי' הרמ"ז בהגהותיו על הזוה"ק שלא די שיחשוב אדם שכבר קיים המצוה בכל לבבו ובכל נפשו אלא צריך שיקיים את המצוה גם בכל מאורו.

קונטרס ויצבר יוסף

נוהגים לעשות רק סעודת עראי (דעת קדושים סי' ע"ר סק"ב)¹⁰. ונודע מה שהובא בספה"ק גודל מעלת האדם המרבה בכל מיני שמחות לפני הס"ת, וכל זהויר בשמחה של תורה בטוח שלא תפסוק התורה מזורעו (תוס' חיים). וכשהחינוך בימי החול לעת תפלת מנחה אז אין אומרים תחנון (עיין שו"ת פרי השדה ח"ג סי' קפ"ד).

(ט) מספרים בשם הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל כי בעת שנגמר ספרו הנחמד ברפוס עשה גם חינוך על ס"ת, ודרש לחבר תורה שבכתב עם תורה שבע"פ וכן עשה ביום ההוא סיום הש"ס, והי' שמחה כפולה ומכופלת. ולא שייך בזה משום דאין לעשות מצוות חבילות ואין מערבין שמחה בשמחה (עיין שו"ת לחם שלמה סי' ק"ד, וביולקט יוסף ח"ז סי' קנ"ג). והגאה"צ מו' הלל ל"ש מקאלאמעא זל"ה כשעשה חינוך לס"ת, התענה ביום זה, והראה לס' חסידים אות תתרי"ב¹¹, וכן צוה מרנ"א בעת סיום הש"ס. אבל כבר הבאתי במקו"א דקדושים אלו לא נתפעלו מעיניו התענית ועליהם נאמר היושב בתענית נקרא קדוש, לא כן אנחנו קרוצי חומר רכי המזג חלושי גוף ונפש (עיין דרך הנשר אות י"ד, ובמראה כהן אות ס', וביולקט יוסף חלק י"א סי' כ"ג).

(כ) עוד זאת יש להזכיר כי המנהג הוא שקורין בס"ת החדש [אחר החינוך] ארבע שבועות הראשונים, וגם בליל כל נדרי הראשונה מוצאים ס"ת הזה] ואחרים נדחו על ידה (שר"ח אספ"ד מערכת חזקה אות כ"ד). והנה בס' עיד בנימין הביא כי אם נמצא בו טעות בשבת הראשון גומרים בו הקריאה, דהו"ל כחתן שאין רואין נגעו בחופתו. אבל אין לסמוך על זה כלל וכלל לא (מחז"ב או"ח סי' רפ"ב אות י"ד), ואדרבה מה"ט קורין בו בכמה קהלות כל שנה ראשונה למען נסותו אם מוגה הדק היטב¹². ויש מקומות שבשבת הראשון אחר

שירת משה

¹⁰ בדעת קדושים כתב משום שאין אנו בקיאים כ"כ בבטח משינוי אות אחת ומ"מ מצרפין לסעודת יו"ט שבביתו שעי' אחדות לב בני ישראל בשבת ויו"ט הוי ליה סעודה גדולה לכל אשר בעיר.

¹¹ בס' חסידים שם תלמיד שאל לחכם כשאני מסיים סדר או מסכתא יבוא לי שוב צער מה אעשה א"ל החכם א"כ אל תכתוב שמך בספר וכשתכתוב שוב ספר קודם שתתחיל לכתוב תענה יום אחד ותתפלל לפני הקב"ה שיצליחך שלא יפגעך רע וכן קודם לסימו תתפלל שלא יארע דבר רע כל זמן שאתה עוסק באותה ספר או באותה מסכתא וכן עשה והצליח ולא ניזק.

¹² ובענין להגיה ס"ת דין זה אינו רק בס"ת חדשה אלא גם בכל שבת בס"ת שקוראים צריך לעיין שלא ימצא בה טעות ועיין בשערי תשובה או"ח סי' רפ"ה שהביא סדר הכוונות שסידר מהר"ש ויטאל מכת"י מר אביו מהרח"ו שרבינו האריז"ל יום שישי תיכף ומיד אחר תפילת שחרית היה הולך למקום שיש ס"ת וקורא שנים מקרא ואחד תרגום.

ומצאתי בתשו' הרשב"ש (כסי' תר"ג) שאלה כשאתה פותח ס"ת ערב שבת להסדיר הפרשה להגיה הס"ת האם חייב לברך ברכת התורה ע"ש. וע"ע בספר לדוד אמת להחיד"א סי' ה' אות נ"ג מצוה לקרות הפרשה בע"ש בס"ת שעתידין לקרוא בו בשבת ובפרט הש"ץ שאם יהיה טעות או דבוק יתקנהו. וכ"כ בשל"ה הק' דף קל"א ע"ב וע"ע בשלה"ק שנוהגים העולם בשעה שאומרים פסוקי דומרה לחפש בס"ת ולהעמיד ס"ת על מקום שקוראים כדי שלא יצטרך לחפש אחר הוצאה מפני כבוד הצבור. ובזכרון אשר על ספר המנהגים (לר' שלמה צבי שיק) כתב שמנהג זה הוא מנהג ישן ומקודם במסכת סופרים פי"א הל' ג' ע"ש. ובשו"ת שמש

קוֹזְטֵרס וּיִצְבֵר יוֹסֵף

החינוך עושים הוספות רבות, והנותן את הס"ת מכבד לכל קרוביו ואוהביו בעלויות (עיין לעיל אות ט"ז), וכל מקום לפי מנהגו.

אספתי לקטתי וסדרתי לכבוד התורה, וה' יתן לנו עוז ואורה.
יוסף הכהן שווארטץ
רב ומגיד רחב' "מחזיקי תורה" פה גראסווארדיין יצ"ו

כא) והנה שלחתי מאמרי הנ"ל לאיזה רבנים גדולים מביני מדע מידידיי הי"ו, ופיהם מלא תהלה על הליקוטי שושנים, מתוך גנוי אוצרות ספרים חדשים וגם ישנים, ומביעים לי תודה ותהלה בעד מפעלי הטוב והנחמד, סידור היפה והנעים. ואמת כי איש מצוין א' שליט"א הודיענו: שמר אביו ז"ל הכנים ס"ת לביהכ"נ בקהלתו ערב חג השבועות בסוד סודות, אך בתפלת ההשכמה הי' מודיע הענין לאיזה ירידים יקרים [וגם הוא עשה חינוך באופן זה בביהמ"ד שלו], ואין לך יפה מן הצניעות. אולם הרי מצנינו: לא בסתר דברתי, אמר הקב"ה לא נתתיה לא במקום הסתר, ולא במקום אפילה, אלא התורה ניתנה לישראל בפרהסיא, כמ"ש ויהי קולות וברקים, וקול ה' בכת, קול ה' בהדר, ובהיכלו כולו אומר כבוד (ילקוט תהלים כ"ט). וע"כ מנהג ישראל תורה היא שלא להעלים נתינתה¹¹, והכל יודעים כלה כשנכנסה לחופה.

ועוד זאת: נתעוררתי כשמקבצין מעות מן יהודים על ס"ת, אם מקיימי' המצו' של כתבו לכם [עיי' שו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ס"ג, שו"ת בר ליוואי סי' ל"ו, חקר הלכה סימן ע"ג, שו"ת בשמים ראש (הורויץ) סי' ל"ט, ס' דברי שאול ויוסף דעת עיו"ד, שו"ת דבר אלי' סימן מ"ו, שו"ת מהר"י הכהן ח"ב בהלק"ט]. - והשבת דבשבת מצנינו שנים שעשו פטורי', וליף לה "בעשותה", העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, ואעפ"י כזוה אינו יכול זה אינו יכול שני' חייבי' (רמב"ם פ"א משבת הל' ט"ו וט"ז), הרי אם אחד אינו יכול ונטרפו שנים מיקרי כל א' עושה את כולה, כמו כן במצות כתיבת ס"ת, שנצרך לזה ממון הרבה, ואין כל או"א ביכולתו לקיים בעצמו, וכן השני והשלישי, רק בצירוף כולם, נקרא כל א' עושה את

שירת משה

וצדקה סי' ל"א כתב שנהגו לציין הס"ת המוכן לקריאת היום בטס של כסף שלא יצטרך לגלול. ועיין בקונטרס תומר דבורה בסוף לקט הקמה החדש לחפש הס"ת בשבת על יו"ט דמחר אסור, מיו"ט לשבת מותר דמהני ע"ז עירוב תבשילין, ומיו"ט לחבירו אסור עיי"ש ובמג"א סי' תרס"ז ובהגהת ר' עקיבא איגר סי' ש"ב. ור' אהרן יוסף שארפער ז"ל שהיה בעל קורא הראשון בבית מדרשנו סיפר שבתור ילד בהאמבורג היה הולך כל ער"ש לביהכ"נ והיה עומד על יד הממונה והיו עוברים על כל תיבה של הפרשה אות באות. ועיין באגרת הרמ"ז סי' ל"ז בנפל ס"ת יקח אותו ס"ת ויקראנו מתחלתו ועד סופו להגיהו היטב והיה אם ימצא בו טעות הפוסלו ישמח לבו בקרבנו ואם לא ימצאנו גם גיל יגיל כי די לו בכבוד היותו מוחזק בכשרות לחפות עליו אשר קרהו.

¹¹ במשנה ברורה סי' קנ"ד סקנ"ט הביא מהרשב"א שהמתנדב פרוכת וטסי כסף וכיוצא בזה ורוצה לכתוב שמו עליו אין הצבור יכולים לעכב "שגם התורה מפרסמת העושה מצוה" וע"ע ברמ"א יו"ד סי' רמ"ט סעי' י"ג שהמקדיש דבר לצדקה מותר לו לכתוב שמו עליו לזכרון וראוי לעשות כן.

קונצרטס ויצבר יוסף

כולה, דמדה טובה מרובה והבן, (עיי' וילקט יוסף חלק י"א סימן מ"ו, וחלק י"ב סימן כ"ט). - וכבר המלצתי: "עשות ספרים הרבה אין קץ", כי בזה שכותבי' ס"ת לבר, עדיין לא עשו קץ להמצוא, ואיננו די בזה אלא "סוף דבר הכל נשמע את אלקי' ירא ואת מצותיו שמור", כי צריכי' ג"כ לקיים כל המצות הנאמר בה! - וה' יהי' בעזרתנו גם"ו.

ואני אשיר וארנן לעת מתן תורה, בתורה וקול זמרה:

מי שכירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן דוד ושלמה, הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהילות הקודש, הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם, ובפרט אלה שנדרו ונתנו לכתיבת ספר תורה, בשכר זה הקב"ה ישמור אותם בכל צרה וצוקה, ומכל נגע ומחלה, ויחולו עליהם כל הברכות הכתובות בתורת משה רבינו ע"ה, ויזכו לדאות בנים ובני בנים חיים וקיימים, ויגדלו אותם לתורה ולחופה ולמעש"ט ואורך ימים ושנים, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם ויתנשא בעושר וכבוד, ויתעטרו בעטרת חכמים, לעבוד את ה' אלקינו באמת ובתמים, ונאמר אמן.

תפלה לגומרה של תורה

רבש"ע מודים אנחנו לך, ומהללים לשם תפארתך, על אשר קדשתנו במצותיך, ובחרת בנו לעם סגולתך, ותתן לנו את תורתך, ויה"ר מלפניך ה' א"א-ל חי וקיים, כשם שעזרתנו להתחיל התורה ולסיימה, כן תזכנו לעברה ולשמרה ברמ"ח מ"ע ושם"ה מצוות ל"ת, ותשים בלבנו אהבתך ויראתך לעשות רצונך בלבב שלם, חכות האותיות שבה יעמוד לנו, שלא ימצא בנו ולא בזרעינו ולא בזרע זרעינו שום פגם ושום פסול, ויקוים בנו מקרא שכ' לא ימוש מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, ותזכנו לשמונה וארבעים דברים שהתורה נקנית בהם, ותעזרנו שלא יארע לנו שום מיחוש ושום כאב, ותצילנו מכל חולי וצער, ונהי' שמחים ובריאים, ומלא כל משאלותינו לברכה, ונהי' שקטים ושאננים, דשנים ורעננים, עוד רבות בשנים, אמיץ כח ורב אונים. אנא ה' הראנו נפלאות, והחיישה קץ הפלאות, ושים קץ לחשך צרות רבות ורעות, ופדויי ה' ישוכן ובאו ציון ברנה יודו ויברכו על כל הישועות, אכי"ר.

שירת בושלה

כג

החיוב לכבוד התורה: ברמב"ם פרק י' הל' ס"ת כתב שס"ת כשירה נוהגין בו קרושה יתירה וכבוד גדול, ועוד כתב מצוה לייחד לס"ת מקום ולכבדו ולהררו ביותר וכל היושב לפני ס"ת ישב בכבוד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והיה שם בך לער ויכבדוהו כפי כחו. וכן נפסק בטושו"ע יו"ד סי' רפ"ב ריני כבוד ס"ת ותשמישה.
באחרונים נחלקו אם החיוב לכבוד ספר תורה הוא מן התורה או מדרבנן, בשדי חמד מערכת כ' כלל ע"ט כתב שמרב"י הספר שבת של מי בקונטרס יעקב לחק סי' מ"ט משמע שסובר רהחיוב לכבוד ס"ת היא מדרבנן "אך מסתברא וראי דכבוד ס"ת מראורייתא היא".

כבוד הספר תורה בזמן המקדש: בגמ' יומא רף ע. מובא שבזמן שבית המקדש היה קיים כל אחד ואחד היה מביא ספר תורה מביתו וקורא בו ביום הכיפורים כדי להראות חזותו לרבים ופירש רש"י להראות נוי של ספר תורה ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה שנאמר זה קלי ואנהו התנהו לפניו במצות ס"ת נאה קלף נאה ומערב יום הכיפורים היו מביאים אותו לשם.

כבוד הארון: כתוב (בפסוק במדבר ז:ט) "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" ומובא ברמב"ם פ"ב הל' כלי המקדש הל' י"ג בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות ולפי ששכח דוד ונשא על העגלות נפרץ פרץ בעווא אלא מצוה לנוטלו על הכתף שנאמר כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו. וכשנושאים אותו על הכתף נושאים פנים כנגד פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים ונוהרין שלא ישמטו הברים מן הטבעות ופיר"ש הרב"ז שזו היתה טעותו של דוד המלך, ריותר הדר וכבוד הוא לארון שינשא על כתפות הכהנים ואם אין שם כהנים על הלויים לשאת אותו, כאשר היה במרבך וזה עריף יותר ממה שינשא ע"ג בהמה.

בפרוכת: במשנה מסכת תמיד פ"ז משנה א' מובא שבזמן שכהן גדול היה נכנס להשתחוות היו שלשה אוחזין בו, אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות וכששמע הממונה קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא הגביה לו את הפרוכת ונכנס והשתחוה ויצא ובתו"ט פירש שהפרוכת היה כל היום מוגבה ועומד ע"י קשרים ויתרות ליכנס ולצאת הכהנים הצריכים לעבודת מנורה ומזבח הפנימי אלא כשנכנס הכהן גדול היו מסירים את הפרוכת מהקשרים ויתדות כדי שיהיה נתלה על עמרו וכבוד גדול נעשה לו לכהן גדול בזה להצניע אחריו הקודש כאילו מתייחד עם השוכן בבית ברוך הוא.

עור מובא במשנה פ"ח מסכת שקלים משנה ה' שהפרוכת היתה עבה טפה, ונארגת על ע"ב נימין, על כל נימא ונימא כ"ר חוטין, ארכה ארבעים אמה ורחבה כ' אמה, ומשמונים ושתים רבוא נעשית, ושתים עושין בכל שנה, וג' מאות כהנים מטבילין אותה, ופי' הברטנורא ג' פירושים: (א) שהיה מנין החוטים כן. (ב) שסכום זו הוא הסכום של דינרי זהב שהיו מוציאים עליה. (ג) שהיו פ"ב נערות מתעסקות בעשייתה. ועין בירושלמי שם ובגמ' חולין דף צ: ומסכת תמיד פ"ב שזו אחת מן המקומות שנקטו חז"ל רבר שהיא גוזמא.

הפאר והכבוד: בקונטרס ויצבר יוסף סדר חינוך ס"ת אות ר' הביא מהספר זכר רוד מאמר שלישי פרק מ"ב הענין לפאר את הס"ת ונצטט כאן רבריו "ותנו כבוד לתורה לפאר ולהדר ס"ת במיני תכשיטים בתכריך בוץ וארגמן ועטרת תפארת כסף וזהב לו ירבה מאוד דרך חובתנו וכך יפה לנו כי קדושתו רבה וכמ"ש בזה"ק פ' נשא רף קל"ד ע"א קם ר' אלעזר וכו' תנינן ס"ת קרש ונרתקו קרש וההיכל קדש וכתוב וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש הא תלת אינון וס"ת לקבליהון נרתקו קדש וההיכל קדש והוא קודש והתורה ניתנה בג' קדושות בג' מעלות בימים שלשה לוחות וארון והיכל בס"ת תליין", עכ"ל.

שירת משה

בספר חסידים אות רע"ה כתב כבר את ד' מהונך (משלי ג' ט') כבדהו יותר מהון שלך אם יש לך הון ועושר וכסף וזהב וכל מחמדים אתה מכבדו קונה ארגז יפה ונאה וסוגרו בו כן תעשה לחפצי ד' שנאמר והבית אשר אני בונה גדול כי גדול אלוקינו (דברי הימים ב' ד') וכתוב שמת שם את ארון העדות וכתוב ועשו ארון וצפית אותו זהב טהור וכתוב אין בארון רק שני לוחות וכל המכבד את התורה לא יזלזלוהו אבל יאמר לו אם יש לך הון אתה מכבדהו ומייפהו להראות את יפיו לכל כן תעשה לחפצי שמים כי כל חפצים לא ישוו בה.

הארון קודש: כתב הבית יוסף בסימן ק"ג ארבע שמות יש לארון: (א) מקום הקודש (ב) היכל (ג) ארון (ד) תיבה. בקריאת שם הארון קודש מצינו בגמ' קפידה גדולה וז"ל הגמ' בשבת דף לב. תניא ר' ישמעאל בן אלעזר אומר בעוון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון קודשת ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם. נופירש"י ארנא כך היו קורין למגדלות שלהם ולארון הקודש אין קורין אותו ארון הקודש.

כשהיו גזירות על הצבור היו מתקנים תעניות צבור ומוציאין את הארון קודש לרחובה של עיר כדי לזעוק ולהתפלל בעד רחמי שמים וכך שנינו בתענית דף טו. סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ופירש"י על הרי"ף דהיינו את הארון שהספר תורה מונח בו ובגמ' שם דף טז. למה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר אמר ר' יהושע בן לוי לומר כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעווננו.

פתיחת הארון: בזה"ק מפליג בחשיבות הענין של פתיחת הארון וז"ל: אמר ר' שמעון כד מפקין ס"ת בציבורא למיקרי ביה מתפתחין תרעא שמא דרחמין ואבעי ליה לבר נש למימר בריך שמייה. וברמ"ק בסידורו תפלה למשה כתב כשנפתח ההיכל למטה נפתח גם למעלה וראוי לומר בקשת בריך שמייה.

הרב חיים ליברזון מברדיטשוב נכד הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופולי זי"ע כותב בספר ארץ החיים בשם זקינו הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופולי זי"ע ששלשה זמנים מסוגלים לקבלת התפלות: (א) בשעת פתיחת הארון הקודש. (ב) בעת הגבהת הס"ת. (ג) בנשיאת כפים ומי שיבקש מהקב"ה בזמנים אלו בוודאי תתקבל תפלתו.

רבים נוהגים כשנכנסים נשותיהם לחודש התשיעי לעיבורה לקנות מצות פתיחת הארון, וכ"כ בספר מנהגי ארץ ישראל שמי שאשתו נכנסת לחודש התשיעי לעיבורה קונה מצות פתיחת הארון בכל אותו חודש והיא סגולה בדוקה להקל מעליה חבלי לידה ויולדת בשלום. החיד"א בספרו מורה אצבע מוסיף שמנהג זה יפה הוא ויש לו סמך על דרך האמת. ובספר החיים להגאון ר' חיים פאלאג'י (סי' א' אות ה') כתב שמה שנוהגים לעשות פתיחת ההיכל בחודש התשיעי ובחזרה נמנעים לסוגרו אין טעם בזה כיון שהתחיל במצוה צריך שיסגור דלתיים של ההיכל כי זהו כבוד הס"ת. ועוד זאת כשם שעושים סימן יפה למבעי רחמי דיפתח את רחמה ככה יעשה סימנא טבא דאחר הלידה, יסגור ד' בעד רחמה עכ"ל. ועוד הסבר לסגולה זו א"ל ע"פ דברי הגמ' בסנהדרין ק"ז ע"א שבשעה שבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר עשרים וארבע רגנות ולא נענה אמר שאו שערים ראשיכם וכו' ולא נענה כיון שאמר ד' אלוקים אל תשב פני משיחך וזכרה לחסוך דוד עבדך מיד נענה ועיין במדרש רבה שמות פרק ח' ובתנחומא וארא ז. שפתח בית המקדש היה עשרה אמות והארון עשרה ואין עשרה אמות יכולין להכנס בתוך עשרה אמות. וכידוע אנו אומרים מזמור זו בהכנסת ס"ת לארון וכפי המבואר בגמ' ששלמה המלך נענה באמרו פסוק אל תשב פני משיחך וכו' שהיא עת רצון שתפלותינו יתקבלו לפני שומע כל תפלות.

בנוסף לפתיחת הארון בשעת קריאת התורה מובא דבר חידוש בקונטרס ברכת אפרים צוותא הגאון ר' אפרים סגל זצ"ל אב"ד קויל, הצוואה מורפס בסוף ספר פתחי שערים אות ס', וז"ל: בני

ישירת משה

כה

לא תשכחו להנהיג הקבלה מאדונינו הרשב"א שמצאתי כתוב בשמו שירגיל הארם בעת שאשתו מעוברת ליקח פתיחת הארון קודש מחודש ז' ואילך בשיר אנעים זמירות ולהגיד תפלה אשר ישים ד' בפיו ויהי לרצון עכ"ל.

ובענין פתיחת הארון בעת אמירת אנעים זמירות בלבוש סי' קל"ג כתב על המנהג לומר שיר היחוד בכל יום עיין בב"ח שם שתמה מאוד על הנהגים לאמרו בכל יום ולא מפני גריעותיה ח"ו אלא ממעלותיה כיון שחושבין אותה לשבח גרול ועי"ש שע"פ מה שכתב הרמב"ם בטעם ביאת כהן גדול לפני ולפנים דוקא ביום אחד בשנה ולא יותר כדי להגדילו כן היה להם לעשות ג"כ בשיר הכבוד ואם עכ"פ היו רוצים לאמרו לא היה להם לפתוח הארון בכל יום שהוא לנו במקום ביאת מקדש לפני ולפנים וכמו שעושים בעלינו לשבח שאומרים בכל יום ואין פותחין הארון לאמירתו אלא בר"ה ויוה"כ כדי להגדילו ולהודיע לעם שהוא שבח גדול ביותר ויאמרוהו ע"י כן גם בשאר ימות השנה בכונה יותר גדולה ולתת זה על לבם בר"ה ויוה"כ שהם ימי הדין גם היה להם לעשות באנעים זמירות. ולולי ההפסיד הצדקות חשתי שמוכרין אותן בכל יום ונותנים המעות לצרקה בצירוף שהיה דבר תמוה מאוד בעיני הבריות הייתי מבטלו במקום דאיכשר חילי מלפתוח הארון רק בשבתות ויו"ט ור"ח הייתי פתחו על סמך הכתוב ביחזקאל שאמר שער החצר הפנימית יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השביעי יפתח ע"כ.

דלתות הארון: ובשו"ת שיח יצחק סימן תנ"ב נשאל אם רשאי לעשות ארון קודש בלי דלתות כדי שלא יתקלקלו הס"ת ע"י שסגורים מכל צד וכתב שמצר הרבה טעמים צריך להיות דלת לארון הקודש, כיון שהט"ז התיר לדרוש לפני ארה"ק ואחוריו לארון ואם הארה"ק מסוגר עם דלתות הוי מחיצה גמורה משא"כ אם רק פרוכת פרוס לפניו. ועוד של הקדש חמור משל הדיוט "כספו וזהבו נותן אדם דוקא לארון שסוגרים רלתותיו, ס"ת הנחמדים מזהב ומפז רב בווראי שצריך לכבדו שיהיה דלתות לארון הקודש". עוד טעם לדבר כדי לעשות פועל דמיון ונהיג בישראל כשפותחין הארה"ק בימים נוראים בתחילת שמונה עשרה להשי"ץ ומבקשים רחמים אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפלתנו ועושים פועל דמיון לזה בפתחת שערי הארון הקודש כשפותחים רלתות הארון קודש. ועוד הביא בששו"ת משיב דברים חיו"ד סי' רכ"ר הקפיד אם רק יגללו רלתות הארון בעת פתיחה לפנים כי צריכים לראותם ורגילים שעושים על הרלת מזמור מ"ט ומסוגל היא מאוד "ק"ו שיש הקפדה אם אין עושים דלתות כלל".

פריסת הפרוכת: שורש הענין של כיסוי הארון קודש בפרוכת נמצא כבר בגמ' מגילה ובמסכת סופרים פ"א הל' י"ג. איתא בגמ' מגילה דף כ"ו: ואמר רבא מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש ותשמיש כיון חזינא דעיפיי ליה ומנחי סיפרי עלויה אמינא תשמיש קדושה הוא ואסור. ונחלקו רש"י ותוס' היכן פורסין את הפרוכת, לדעת רש"י פורסין אותה סביבות הארון מבפנים (וכן נוהגים בכמה בתי כנסת של ספרדים ועיין שו"ת יחזה דעת ח"ו סי' ט') ולדעת תוס' פורסין אותה סביבות הארון מבחוץ וכן אנו נוהגים.

טעמו של פרוכת: בשו"ת זרע אמת ח"א סימן נ"ג (הביאו השערי תשובה סי' קנ"ד סק"ה) כתב שאין לשנות ולהניח ארון קודש בלי פרוכת אפילו כשהארון קודש מבריק דפריסת פרוכת אינו רק משום נוי אלא על שם והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים. ובשו"ת יחזה דעת ח"ו סי' ט' הביא דברי הזרע אמת והוסיף שאין לשנות המנהג כלל וכמ"ש הגאון ר' יהודה עייאש בספר מטה יהודה ח"ב סימן תקפ"ב דף ל"ו שאין לשנות ממנהגי ישראל כלל וכלל וכל המשנה ידו על התחתונה ואינו אלא טועה ופורץ גדר מפני שכל מנהג ומנהג יש לו שורש וצינור למעלה, עי"ש.

שירת משה

ואם כי אין להשאיר את הארון קודש בלא פרוכת בכל זאת אחת בשנה נוהגים אנו להסיר את הפרוכת כמבואר ברמ"א סי' תקנ"ט סעי' ב' ומקורו במנהגי מהר"י טירנא והטעם ע"ש הפסוק באיכה ב' י"ז בצע אמרתי. ובסודור הגאונים והמקובלים הביא שיש נוהגים בליל תשעה באב שתולין ע"פ ההיכל פרוכת שחורה לאות אבל ושחור מורה על אבילות כמ"ש במס' שמחות פ"ב הלכה י'.

שמות הנדבנים על תשמישי קדושה: כתב בספר משנת חסידים למהר"ם חאגיז אורח ר"י צריך לנהוג כבוד בתשמישי קדושה כיון ששרתה הקדושה וההארה עליונה בהם והיינו טעמא דתשמישי קדושה צריכים גניזה וזהו טעם לכבוד ס"ת שצריך לכבדו ולקום מפניו ולהלבישו במפה יפה כמו שחייב אדם לכבד אביו ולהלבישו.

המנדבים פרוכת ומעילים לס"ת ושאר תשמישי קדושה נוהגים לכתוב את שמם ולנדב לעילוי נשמת הוריהם. בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' י' השיב לשואלו במעשה באשה אחת שנדבה להקדיש מעשי ידיה לבית הכנסת וארגה מכסה של משי ועל שולי המכסה תפרה את שמה בלשון עכו"ם ורבים מוחים על זה וכתב שאם כתבה את שמה כפי שהוא בלשון עברי ורק שהכתב בלשון עכו"ם יש לצדד בזה אבל אם שינתה את שמה בכינוי כפי שקוראים הגויים הרי זה פוקה ומכשול להיות בכלל מעכבי הגאולה שהרי חז"ל מנו בין זכויות ישראל ביציאת מצרים שלא שינו את שמם והיא שעמדה לאבותינו וישינוי השם נחשב לחטא וכמעכב הגאולה בידים דמי"א וא"כ אין לנו להניח במקום הקודש והצדק אשר שם אנו עומדים לבקש רחמים על גאולתנו ופדות נפשנו להיות שמה מקום הרשע למזכרת עוון. בספר ררכי חיים ושלום אות רמ"ו מובא שלהמנחת אלעזר לא היתה ניהא ליה שירקמו שם אשה על פרוכת. בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' ע"ט הביא בשם ספר ליקוטי שושנים לרב גאון ומפורסם בדור הקודם (מערכת ש' ס"ק י"ז) שנשאל על דבר זה והשיב שע"פ דברי השו"ע סי' רנ"ט סעי' ג' אפי' עכו"ם המנדב מותר לחקוק שמו עליו ועוד ראי' הביא ע"פ הגמ' מגילה ט"ז שאין כאן חשש עי"ש ואין למנוע מאשה הרוצה לרקום את שמה על כלי הקודש ואררבה יש בזה מצוה של כיבוד הורים בזה שמקדישים לזכרם בביהמ"ד.

הכתר והכבוד: כתב הב"י בשם רבינו מנוח בשו"ע יו"ד סי' רפ"ב השומע קול הנושא ס"ת אפילו כשאינו רואה אותו חייב לעמוד ועל כן נהגו לעשות פעמונים.

המנהג לעטר את ספרי התורה בכלי קודש הוא דוגמת הכלי קודש שהיו במקדש וכ"כ בשערי רחמים בספר שער אפרים בשם ספר זכרון ירושלים שעשיית הפעמונים על הס"ת הוא כעין הפעמונים של כהן גרול וכמו שאמרה תורה ונשמע קולו בכואו אל הקודש וכ"כ בספר החיים שהפעמונים הם זכר לפעמון זהב ורמזן שהיו בבית המקדש.

בזוה"ק הביא את חשיבות הכתר בראש הס"ת ובתיקוני זוהר (ת' עמ' קכ"ב) מובא שאבנים טובות ומרגליות זוהרים בכתר של ס"ת וכן מובא ביסוד ושורש העבודה (שער י"א פט"ז) בשם הזוה"ק פ' פנחס (דף רנ"ו) ונוהגין למעבד ישראל עמה חדה ואתקריאת שמחת תורה ומעטרין לס"ת בכתר דיליה רמז ס"ת לתפארת שכינתא עטרת תפארת עכ"ל הזוה"ק ובתיקוני זוהר כ"א דף ג"ו כתב שבשמחת תורה צריך ישראל לאתעטרא בכלא בעטרה על רישיהו ע"כ. ובהתוועדויות לכ"ק אדמו"ר מוהרמ"מ מלובאוויטש וצ"ל כתב ע"פ דברי הזוה"ק שענינו של כתר תורה שייכת לשמחת תורה ע"כ אין להסיר את כתר התורה מהס"ת אפילו בשעת הריקודים עם הס"ת.

בשלחן הטהור (קאמרנא) סי' קל"ט סעי' ז' כתב שהרימונים והכתר יותנו בכל שבת ויו"ט ור"ח ואז הוא עת רצון עכ"ל ובענין הכתרים בשבת עיין בט"ז יו"ד סי' רפ"ב שאין לעשות פעמונים בשבת משום השמעת קול וכ"כ גם באר"ח סי' של"ח סק"א אולם המג"א חולק עליו דאין כוונתו להשמיע קול ועוד דלצורך מצוה כדי שישמעו הקהל ויקומו מותר.

שירת מילה

כז

בשורת לבושי מרדכי מהדור"ת סי' צ"ז כתב אודות עיטור ספר תורה שקם א' וערער שיש בזה בזיון לשאר ס"ת שאינה מעוטרין ומנהג המקום שאין מעטרין הס"ת בשבת רק בג' רגלים והשיב שאין כאן בזיון ובנוגע להמנהג שנהגו בגלילות אלו להקל בכבוד קדושת שבת בענין זה שאין מעטרין ביום הקדוש הזה לא אדע למה נהגו כן וע"כ יעטר הספרים שלו בכל שבת ושבת בין ס"ת שלו בין של אחרים" ואין לצבור למחות לכבוד התורה. ועיין בשערי רחמים שהביא את דברי הלבושי מרדכי וסובר שאין כאן קושיא כלל דכבר כתבו הספרים הקדושים שבגדי יו"ט צריכים להיות חשובים יותר משל שבת ששמחת יו"ט גדולה משל שבת.

הגאב"ד מטשעבין בספרו דוכב מישרים מביא ששמע מדודו הרה"ג ר' מאיר ראפאפורט זצ"ל אב"ד ליקווא שהיה פעם אצל אביו של הטשעבינער רב הכוכב מיעקב זצ"ל בהרימילוב, באותו זמן באו הגבאים ושאלה בפיהם שנודמך להם לקנות כתר תורה, אחד גדול או שנים קטנים, איזה מהם יקנו, והשיב להם שיקנו הקטנים. כאשר הלכו הגבאים, שאל את הכוכב מיעקב מקור לזה והשיבו שרש"י במנחות ק"ח: מביא שבכל מקום שנים חשובים מאחד אפילו ששניהם שווים.

המעיל : בפתחי שערים מביא שיראה שהמעיל של הס"ת יהא כמדתו ולא רחב יותר שאין זה נוי לס"ת וכמו שמצינו אצל בגדי כהונה שדרשינן ולבש הכהן מדו בד, שתהא בו כמדתו ולא מרושלים ומסולקים. ובשורת צבי תפארת (לבעל הדרכי תשובה) סי' ל"ו תמה על הטור והרמב"ם שהשמיטו דברי הגמ' "וכורכה בשיראין נאים" אמנם הביא שעכ"פ צריך להדר לעשות כל אחד להס"ת שלו מעיל נאה וכן כתב בשושן סודות המיוחס להרמב"ן שהעתיק דברי הגמ' וכתב במצות כתיבת ס"ת שאחר גמר הכתיבה תכריכה בשיראין נאים אך מה שיש עושים מעילים לס"ת ומציירים על המעיל צורת שני אריות בטווי כסף וזהב (ע"ע דרכי תשובה סי' קמ"א ס"ק מ"ח) יש בזה שמץ איסור ע"ז ואין לעשות כן.

ספר תורה לעתיד לבא

לעתיד לבא מביא הקב"ה ס"ת ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו.

(גמרא ע"ז ב.')

**מתוך דברים שנאמרו ע"י מורינו ורכינו שליט"א
בין מנחה למעריב אחרי הכנסת ספר תורה
יום א' פ' וישלח י' כסלו תשנ"ב**

החתם סופר (בדרשות חלק ב' חינוך ס"ת פ' קרח תקצ"ה) מביא הגמ' בב"ב דף מ"ג ע"א אמר תנו מנה לעניי עיר אין מביאים ראי' מאותה העיר ואין דנין בדייני אותה העיר ופריך בגמ' ולסלקו בתרי מינייהו ולדייני ומשני בס"ת דכ"ע צריכים לו ואמאי קרי ליה עניים דלגבי ס"ת עניים נינהו. ובתשו' הרא"ש כתב שאם יש עוד ס"ת בעיר מותרים להעיד, וקשה הרי כל אחד מישראל מחויב לכתוב לו ס"ת ואיך משכחת שלא יהיה ס"ת בעיר וצ"ל ס"ת של יחיד שכיחי אבל אנו מבקשים ס"ת של צבור דוקא ומשום הכי קאמר תנו מנה לעניי עיר ולא תנו ס"ת כי ס"ת של יחיד יש הרבה, אך אמר תנו מנה לסיעת קיבוץ מעות שמקבצין לספר תורה ולזה כו"ע עניים נינהו שהרי אינם יכולים לוותר ע"ז אלא כל אחד צריך לסיועת חבריו עכ"ל החת"ס. רואים אנו מזה שיש ענין דוקא של כתיבת ספר תורה דברים.

ובתוס' סוכה דף נ"ב. מבואר "והא דעונין אמן בהנפת סודרין היינו בקריאת ס"ת ולא בתפלה ולא בדבר ששליח צבור מוציא רבים ידי חובתן" וצ"ע האיך תיקנו ברכה למי שקורין בתורה בצבור אם אין חיוב על הצבור לשמוע את הקריאה. גם צ"ע דהרי בגמ' מגילה דף כ"ג. א"י תנו רבנן הכל עולין למנין שבעה אפילו קטן ואפילו אשה וכן פוסק המחבר בהלכות שבת ס"י רפ"ב סעי' ג' ובפשטות אפילו הקטן קורא בתורה (עי' במ"ב שם ס"ק י"ג ובשעה"צ ס"ק ט"ז) והדבר מפליא שבכל התורה כולה אין אנו מוצאים שקטן יכול להוציא גדול ידי חובתו וכמו תקיעת שופר שאין הקטן יכול להיות הבעל תוקע כדי להוציא גדולים ידי חובתם.

וצ"ל שעצם מצות קריאת התורה ברכים אינה מצוה פרטית על כל אחד ואחד אפילו במקום שיש צבור, רק יש מצוה בצבור לקרוא בתורה והמצוה הוא כמו שכתב הרמב"ם בהל' תפלה שמשנה רבינו ע"ה תיקן שיהיו קורין בתורה ברכים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה, ובמצוה זו דרכים שהעיקר שתהא קריאת התורה עבור הרכים לא תקנו עם כל הגדרים של מצוות פרטיות וכמובן הפשוט של תוס' בסוכה. ולפי"ז אנו רואים שגם מצות קריאת התורה ברכים שונה ממצות אחרות ששייכים אל כל יחיד ויחיד. יה"ר שנזכה כולנו ביחד לקיים הן המצוות הפרטיות והן המצוות הכלליות ובקרוב נחזור עם הספר תורה לירושלים עיה"ק כביאת משיח צדקנו בכ"א.

**דברי מורינו ורכינו שליט"א
אור ליי"א כסלו תשנ"ב בסעודת סיום כתיבת ספר תורה
באולמי "קליימן טישלר" פינטשלי**

בשמחת נישואין מחפשים קודם כל שידוך הגון ועיי"ז מגיעים לשבת בסעודת החתונה, אנו חפשונו זמן רב סופר הגון כדי לכתוב ס"ת עבור בית מדרשונו וכעת יושבים אנו בסעודת החתונה של הס"ת. הסופר שלנו הרב זלמן וובר שליט"א מירושלים הוא בר אבהן ויחסן גדול (נכד הישמח משה, השר שלום מבעלזא, הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב והרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב) קרוב שלנו, וגם נכדו של ר' דוד פרקוביץ ע"ה שהיה מבאי בית המדרש בערך לפני שלושים שנה, ידיד טוב של אבי זצ"ל. יש ענין בכתיבת ס"ת שהסופר בעצמו יהיה ת"ח ובי"ה כמו כל שידוך מוצלח מד' יצא דבר כן הוא בכתיבת ס"ת זה וכהיום כולנו מחותנים עם הספר תורה החדש.

בגמ' בבא מציעא דף פ"ה: מבואר דר' חייא שדא כיתנא וגדיל נישבי וצד טבי ומאפלנא בשרייהו ליתמי ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא וכו' היינו דאמרי אינשי כמה גדולים מעשה חייא. הדבר קשה להבין, ר' חייא היה תנא ובזמן שדא כיתנא וגדיל נישבי היה יכול ללמוד תורה, ובלי לעבוד בעצמו היה יכול לקנות כותנא או לקנות רשתות ממוכרי רשת בלי לבטל את עצמו מללמוד תורה. הנצי"ב בספרו העמק דבר שמות (י"ט ב') פי' דמכיון שרצה ר' חייא להרביץ תורה במקום שאין מלמדי תינוקות, ובכן צריך שבספר תורה תהיה קדושה גדולה שבכח לפעול בלב התינוקות השפעה יתירה לכן הוחיל ר' חייא בפעולותיו לשם קדושה הרבה לפני שעה ההכרחית ע"פ דין שהוא העבוד, ודבר זה ילפינן ממתן תורה וכדכתיב ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני. ותניא במכילתא מה ביאתן למדבר סיני לקבל תורה כך נסיעתן מרפידים לקבל תורה (אצלנו הגי' במכילתא בשינוי וכמו שמובא ברש"י) ומבואר שהתחילו להכין עצמם לקבלת התורה מתחילת נסיעה מרפידים כדי שיהיו יותר מוכשרים למעמד הנבחר עכ"ל.

ובגמ' בהמשך מובא דשונה ר' חייא משאר החכמים דכשעולים למתיבתא דרקיע אזלי מלאכים לגבייהו לבר מר' חייא דמנפשיה סליק ונחית, ר' חייא שעשה הכל בלבדו לכבוד התורה הקדושה הגיעו לו כוחות שיוכל בעצמו להגיע למתיבתא דרקיע בלי להעזר עיי' אחרים - מדה כנגד מדה. הרבה עמל ויגיעה צריך כדי שתהיה לספר תורה קדושה גדולה.

שמענו מדודי הרב מנחם מענדיל שליט"א על הספר תורה הישן שלנו שעד היום קוראים בו, הס"ת של הצמח צדיק זי"ע שנכתב עיי' הסופר ר' פרץ רפאל וולצר זצ"ל בוויזניץ תחת פקודת הצמח צדיק ולפני כל שם הלכו גם הצמח צדיק וגם הסופר לטבול במקוה.

לס"ת החדש שלנו יש קדושה מיוחדת, בזה שנכתב בירושלים עיה"ק ובכן קדושת ירושלים חופפת עליה. ידוע הוא שלכל ספר תורה צריך לקדש במיוחד לא רק את עצם הספר אלא גם כל שם צריך להיות כתוב לא רק לשם קדושת ס"ת אלא צריך להיות גם נכתב לשם קדושת השם. יש שיטת הרדב"ז שאין הכרח שתהיה קדושה מיוחדת לכל שם רק לשם הויה ועל אף שאין אנו פוסקים כן אבל משתמשים בשיטת הרדב"ז במקום שיש עוד סניפים להיתר.

בכל התורה כולה ישנם רק שתי פרשיות שאין בהן שם הויה, פ' מקץ ופ' ויגש, חשבתי מה היחוד של שתי פרשיות אלו, ומצאתי שר"ח טבת תמיד חל באחת משתי פרשיות אלו. וידוע שהשם שצריכים לכוון בתפילת מוסף ר"ח של חודש טבת הוא הצרוף היצא מסופי תיבות של הפסוק

גדלו "לד' אתי ונרוממה שמו" יחדיו. ר"ח טבת חל בסוף ימי חנוכה בזמנים של חושך בעולם אנו צריכים להדליק את הנרות כדי לגלות את הוית ה' - אנו צריכים לגדל לד' כדי לרומם את שמו, זו היא התכלית שלנו בבית המדרש לגלות את קדושת ד' בתפילה, בלימוד תורה, בעשיית חסד.

דברנו בשבת לפני שבוע, שיש ב' פרשיות ק"ש אחת עבודת ד' ביחיד והשניה עבודת ד' בצבור, הספר תורה שייך לכל הציבור.

יה"ר שבקרוב נזכה לעלות לא"י יחד עם כל הצבור וביחד עם כל שאר בתי כנסת ובתי מדרש בגלות, ולקרוא בספר תורה שלנו, במקום כתיבתו בעיה"ק ירושלים אמץ.

**דברי פרידה שנאמרו ע"י מורינו ורכינו שליט"א
אחרי מטתו של ר' נח צבי ווייסכארט ז"ל
ז' חשוון תש"ס**

בשעה ששמענו את הבשורה הנוראה חשבנו לרגע שהנשמה של ביהמ"ד עלתה למרומים, האנשים מבחוץ אולי לא יודעים זאת אבל אנחנו, המתפללים בביהמ"ד, אנחנו יודעים שר' הרשל ע"ה היה הכל, אם זה היה בשעת ההקפות, אם זה היה במשנה תורה, אם זה היה מקרא מגילה, תמיד זה היה ר' הרשל שהרריך וסבב את כולם, כל שבת וכל יו"ט היה הוא בראש. כל שמחה בביהמ"ד היתה שמחה שלו, הוא שמח ושמח אחרים. מעולם לא שמענו אותו מדבר רע על הזולת, לא רק שהוא לא רצה, הוא פשוט לא היה מסוגל לרבר דברים רעים. קראו לו נח צבי. נח - חמישים ושמה שנים הוא התפלל בביהמ"ד שלנו, כמעט כל השנים היה הוא האיש שקרא לאנשים לעלות לתורה והוא היה הבעל קורא. עשרות עשרות אלפי עליות במשך כל השנים הוקראו על ידו. ההספר עליו נכתב בשמים, מה שאני הולך כעת להגיד אין לי את האומץ להגיד על דעת עצמי אבל עוברא היא שמתוך כל הפסוקים שכתובים בספר תורה הפסוק האחרון שר' נח צבי קרא היה בש"ק לפני שבוע, -ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלוקים כן עשה-, עם פסוק זה הוא נפרד מהספרי תורה בבימה"ד.

לא רק בקריאת התורה, אלא לכל דבר שבקרושה היתה לו חביבות מיוחדת. בתפילות שלו הוא פשוט הרים את הציבור, למעלה מארבעים שנה הוא התפלל שחרית לפני העמוד ביום הקדוש. ידענו שאחרי כל נדרי הוא היה חוזר הביתה ולמרבית עם חברותא. הזכירו לי שידעו שבליל יום הק' הוא היה גומר כל ספר תהילים. את זה ידעו. אבל מי ידע שהוא ישב כל הלילה ליד השלחן עם ספר פתוח ושהוא לא העיז בליל קדוש זה לשכב במטה, כך היה נראה הבעל שחרית שלנו!

יש ספר שנרפס כבר לפני מאתיים שנה עם הסכמות של צדיקים, מאמרים של המגיד, ושם מובא בשם הבעש"ט הק' שיש לפעמים בעל קורא שאינו דייקן גדול אבל מאוד מחשיבים אותו בשמים. בשיר השירים כתוב "ודגלו עלי אהבה", אומר המדרש, ודלוגו עלי אהבה ולגלוגו עלי אהבה. כשבעל קורא קורא באהבה רבה ובהתלהבות, אצל הקב"ה זה יותר חשוב מהכל, והקב"ה מקבל את קריאתו באהבה, כך הוא עשה עם כל הלב, הוא לא עשה את זה מטעמי כבוד. הוא היה רחוק מאוד מזה, הוא רק אהב לקרוא בתורה, הוא אהב לגלול את הספרי תורה, אהב להקפיד שבכל ספר תורה יקראו מידי פעם בפעם.

הוא אהב את התיבות של הסדור. הוא בעצמו ספר לי, וגם יהודים מאנטווערפן ספרו לי, שכתור ילד הוא היה עומד ליד העמוד ע"י ר' אברהמ"ל פנטער ע"ה, וע"י ר' נפתלי ליפשיץ ע"ה. מבעלי תפלה אלו למד כל תנועה, ואותן התפילות והתנועות הביא אתו משם, וכך התפלל הוא לפני העמוד וכל העולם אחריו.

חז"ל אומרים כשנפטר ריש לקיש חלש דעתיה של ר' יוחנן וכל כך הצטער שהיה חסר לו תלמידו החרף בלימוד עד שנעקרה ממנו דעתו ונשתטה. אומרים חז"ל בעו רבנן רחמי עליה, ונח נפשיה הקשה ר' חיים שמואלביץ זצ"ל למה לא בקשו רבנן בתפלותיהם שר' יוחנן יתרפא. ותיריך שזה לא היה מועיל, שכל כך היה ר' יוחנן קשור לתורתו של ריש לקיש שאם היה מתרפא וחוזר ללמוד היה

קורה אותו דבר עוד הפעם, ר' יוחנן לא היה יכול לחיות בלי ריש לקיש. ר' נח צבי הזדקן, לכו נחלש, עם כל זה היו יכולים להוסיף לו שנים, אבל איזו שנים, שנים בלי קריאת התורה, לא להתפלל לפני העמוד, לא להנהיג את ההקפות, לא לקרוא את המגילה. אין זה חיים.

הוא זכה ב"ה לצאצאים טובים, אבל אצל צדיקים עיקר תולדותיהם מצוות ומע"ט, וכך מפרש האוהחה"ק הפ' הראשון בפ' נח אלה תולדות נח - עיקר תולדות של נח היו - נח איש צדיק חמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח. בשבילו עיקר חייו היו מצות ומעשים טובים, התפילות, הקריאה בתורה, ובלי כל זה יותר טוב לעלות למתיבתא דרקייע ושמה בלי גוף אפשר להתפלל ולקרוא בתורה ולרקוד לפני הבורא עולם בתמידות.

הנני רוצה בשם כל הקהל לבקש מחילה אם אי פעם אחד מבית המדרש פגע בך. תאמין לי שלאף אחד מאתנו לא היה חלילה שמץ של קפידא נגדך. אנו מבקשים ממך להתפלל לפני כסא הכבוד עבור אלמנתך הנאמנה שתחי' שהיא תזכה לאריכות ימים ולרוות הרבה נחת מכל צאצאיה, תתפלל עבור צאצאיך שיהיו בריאים ושיהיה להם פרנסה ושיזכו לחנך את צאצאיהם בדרך התורה והיראה, תתפלל עבור כל ידידיך וכל חברי ביהמ"ד. אנחנו נמשיך כאן למטה להתפלל ולקרוא בחורה, ואתה למעלה גם תתפלל ותקרא ואתה תביא את תפלותינו לפני כסא הכבוד, אתה תהיה השליח עבור למעלה ושם תוכל לפעול מה שלמטה כבר לא היה ביכולתך. ונזכה בקרוב ל"ובלע המות לנצח ומחה ד' אלקים דמעא מעל כל פנים" אמן.

דרשת מורינו ורבינו שליט"א
בבית מדרשינו בסיום ששה סדרי משנה
ככלות השלושים לר' נח צבי ווייסבארט ז"ל

התאספנו כאן היום בעיקר לכבודו של ר' הרשל ע"ה ראיתי פעם בשם א' מתלמידי האבני נזר - ויתכן שהם דבריו של רבו האבני נזר בעצמו - אנו מוצאים בתורה אחד שתבע כבוד עבור עצמו. יתרו, אומרים חז"ל, תבע ממה רבינו לצאת לקראתו ולקבל את פניו בשעה שהגיע למחנה ישראל במדבר. למה ביקש יתרו כבוד, מבואר בחז"ל שיתרו עבד כל ע"ז שבעולם עד שהגיע להכרת ד' א"כ יתרו ידע שהוא מלוכלך וטמא בכל מיני טומאות וכך א"א ליכנס לתוך מחנה ישראל הק', יתרו ידע שיש עצה אחת שבה טמונה ישועתו, סגולה שקשורה למצות הלוויית המת. בן אדם במשך חייו עובר לפעמים עבירות, עונות אלו מלוים את נשמתו ביום הפטירה, אבל כשהקליפות וכוחות הטומאה רואים את הקהל הנאסף בשעת הלוייה והם רואים את הכבוד שיראי ה' ועובדי ה' נותנים לנפטר אז מפחדים ובורחים. יתרו בקש כבוד ממה שיצא ויכבד אותו וממילא כל כלל ישראל יצאו לקראתו וכל כוחות הטומאה שנדבקו בו יברחו ממנו ואז הוא יוכל להכנס לתוך מחנה ישראל.

בזה שאנו מתאספים לכבודו של הנפטר הגדול בביהמ"ד בסיום משניות בודאי אנו עושים דבר גדול עבור נשמתו.

קראנו בשבת שעברה "ויבזו עשו את הבכורה" ובגמ' ב"ב דף ס' חמש עבירות עבר אותו רשע ביום ההוא בא אל נערה המאורסה, הרג את הנפש, כפר בתחיית המתים, כפר בעיקר, ושט את הבכורה ותמוה שהפסוק אינו מגלה לנו במפורש את העבירות שעשו עשה שהיו החמורות ביותר ורק מגלה לנו שהוא בז את הבכורה. ונדמה לי שהפשט הוא שכל זמן שיש לבן אדם הוקרה לתורה ומצוות על אף שהוא עובר עבירות יש עדיין תקוה לאחירתו, אבל מי שבעיניו תורה ומצוות זה דבר בזוי, הוא אחרי הייאוש, ממילא הוא רוצח הוא נואף הוא יכול בפועל לעבור כל עבירה. אצל הנפטר הגדול היה ממש ההיפך, הוא אהב וחי את עבודת בר' בכל לבו.

הפרשה האחרונה שהוא קרא היתה פרשת בראשית, כשמסתכלים בפסוקים בסוף הפרשה, שמונים את מספר שני חיי האנשים תמיד מזכירים את מספר הקטן לפני מספר הגדול, למשל אצל שת כתוב ויהיו כל ימי שת שתים עשרה שנה ותשע מאות שנה וימת. לפעמים כשהתורה רוצה שנדרש משהו כתוב בסדר הפוך, אצל שרה אמנו כ' ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים ודרשו חז"ל בת ק' כבת כ' וכו'. אולם כמה פעמים אנו מוצאים שכתוב להיפך מסדר הרגיל בלי שחז"ל ידרשו איזה דרש. אצל אדם הראשון כתוב תשע מאות שנה ושלושים וגם אצל נח כתוב תשע מאות שנה וחמשים שנה ופ' הנצי"ב רוב אנשים כשמגיעים לימי זקנה נחלשו הכוחות וכבר לא פועלים כמו בימי קדם ועיקר חייהם זהו המספר הגדול שמזכירים בסוף, אבל יש אנשים גדולים שהמשיכו את כל פעולותיהם עד הרגע האחרון וסוף שנותיהם זה המשך ותוספת לכל שנות חייהם מקודם ואצלם כתוב המספר הקטן של שנים אחרי מספר הגדול להוכיח על המשך זה.

ר' נח צבי היה קרוב לשמונים, בן שבעים ושמונה היה בעת פטירתו אבל אנו לא הרגשנו שום שינוי או פחיתות בפעולותיו שלו בעבודת ד', הוא חי בשנים האחרונות בדיוק כמו בשנים הראשונות עם כל הלב עד "היחדשהו" האחרון ששר כהרגלו בסעודה שלישיית, שעה לפני

שהותקף בהתקפת לב.

ראיתי בפני יהושע בקידושין דף ל' ע"א שכתב: וז"ל מצאנו בספרים קדמונים ואחרונים שמספר כל האותיות שבתורה הם ששים ריבוא וע"ז רומז "ישראל" שנטריוקון שלו יש ששים ריבוא אותיות לתורה ולכך מספר כל ישראל היו ששים ריבוא כמו אותיות התורה ושכל אחד מישראל יש לנשמה שלו מצוה אחת, ואחזיזה באות אחת ודבר כזה כמעט שהוא דבר מוסכם ונזכר בזוהר ובספר של"ה הק' במקומות הרבה ועמדתי משתומם ומתפלא לפי חשבון חמישים פסוקים שיערתו בלבי שלא יהיו אותיות התורה כי אם חצי ערך חשבון המוזכר.

וכתב הפנ"י שכבר הרגיש בזה בספר חסד לאברהם וכתב דאותיות התורה הם שלושים ואחד רבוא, ובפני יהושע תירץ שכל אות מאותיות התורה יש לה שני בחינות קדושות ממש ענין שהכתיבה שנכתב באצבע אלוקים וענין קדושת הקריאה שדיבר הקב"ה עם משה וכדכתיב אחת דיבר אלוקים שנים זו שמענו ורואין את הנשמע ושומעין את הנראה ואמרינן נמי יש אם למקרא ויש אם למסורת וראיה ברורה לדבר שהרי כל אותיות שבתורה נאצלו מהשם הק' הויה ב"ה ולא שהוא נכתב הוא נקרא וא"כ כל התורה כיוצא בה הכתיבה לחוד וקריאה לחוד וא"כ שפיר מצינו למימר שעולין ס' ריבוא במבטא, ואין בהן אלא בחינת כתיבה כאותיות "הווי"ן" ו"אלפין" שבאמצע התיבה.

אמרתי בתחילת הדרשה שעושים דבר גדול לנשמת הנפטר כשמכבדים אותו אחרי מותו, האמת הוא שאיני יודע אם הוא הצדיק זקוק לדבר מאתנו אבל אני רוצה להציע שנעשה דבר להנציח את זכרונו שבודאי יהיה טובה לנו. אין לנו רוח הק' אבל אינני יודע אם נמצא בעולם איש שקרא כל כך הרבה פסוקים בתורה בציבור וגם כיבד לכל כך הרבה אנשים לעלות לתורה כמו ר' נח צבי ע"ה.

וכנראה ששורש נשמתו היתה בעיקר קשורה עם מצות ספר תורה. בציבור שלנו יש רק ספר אחד ששייך ממש לצבור שלפני כמה שנים נכתב ע"י מתפללי ביהמ"ד וכל שאר ספרי תורה שייכים לאנשים באופן פרטי. מצוה גדולה נעשה אם נכתוב ספר תורה לזכרו ולעילוי נשמתו ובוה נקשר את הכתיבה שלנו לקריאה שלו.

כשנכנסנו לפני עשרים שנה לבנין החדש של ביהמ"ד ציטטתי מהגמ' בברכות דף ח' ע"א רבי אמי ורבי אסי אע"ג דהוי להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלי אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי וברש"י ד"ה ביני עמודי פי' שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה. ואמרתי שבביהמ"ד שלנו למטה עומדים ומתפללים בין העמודים שמחזיקים את הבית המדרש של הכולל למעלה היכא דגרסי תדירא באורייתא.

כעת ראיתי בשל"ה הק' שפי' פי' אחר בדברי הגמ' דבר נפלא. השל"ה הק' כותב שקיבל שר' אמי ור' אסי בשעה שלמדו תורה היו מסתכלים בתוך הס"ת וכך היו דורשים את פסוקי התורה ואה"כ כשבאו להתפלל היו גם מסתכלים בין עמודי הספר תורה בשעת התפלה.

כל חייו של ר' נח צבי היו בין העמודים גם בשעה שהוא התפלל גם אז היה לכו קשור למה שכתוב בין עמודי הספר תורה.

כל אחד יסכים עמדי שמתוך כל המתפללים בביהמ"ד במשך כל השנים היה ר' הרשל הרוח החיה של בית המדרש והוא שמש בנאמנות, את ביהמ"ד ואת המתפללים, יותר מכולם. ראוי לו שנעשה דבר לעילוי נשמתו דבר שיהיה המשך ישר לכל מה שהוא עשה כשהוא היה עלי אדמות.

יה"ר שהוא ימליץ עלינו לטובה ויהיה מליץ טוב עבור אלמנתו שתחי' עבור צאצאיו, נכדיו, וניניו, עבור אחיו ואחיותיו, ועבור כל מתפללי בית המדרש.